

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Ghid privind art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Obligația de a respecta drepturile
omului – Noțiunile de „jurisdicție”
și de imputabilitate

Actualizat la 31 august 2022

Elaborat de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic (web), să contacteze < publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerea în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul „[Traduceri în curs](#)”.

Textul original al acestui ghid este în limba franceză. Este actualizat periodic, cel mai recent la 31 august 2022. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții: https://twitter.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2022

Cuprins

În atenția cititorilor	4
I. Principiul teritorialității și excepțiile de la acest principiu	7
A. Principiul teritorialității și sfera sa de aplicare	7
1. Principiul teritorialității în sens clasic	7
2. Transferuri de suveranitate pe un teritoriu	9
3. Raportul dintre art. 1 și art. 56 din Convenție	10
4. Legătura jurisdicțională creată de inițierea unui proces civil sau penal	12
B. Excepțiile de la principiul teritorialității	15
1. Faza activă în contextul unui conflict armat internațional	16
a. Statul „activ” care desfășoară o operațiune militară pe teritoriul altui stat	16
b. Statul „pasiv” care este supus unei operațiuni militare străine pe teritoriul său	17
c. Observații generale	17
2. Puterea exercitată asupra persoanei vizate	18
a. Observație generală	18
b. Actele reprezentanților diplomatici sau consulari	18
c. Acte săvârșite la bordul unei nave sau aeronave	19
d. Exercițarea prerogativelor de putere publică ale unui alt stat cu acordul acestuia	19
e. Recurgerea la forță de către agenți ai unui stat care operează în afara teritoriului său	21
f. Alte situații	23
3. Puterea exercitată pe un teritoriu dat	23
a. Jurisdicția statului „activ” în temeiul acțiunilor sale militare în afara teritoriului său	24
i. Ocupația militară „clasică”	25
ii. Crearea unei entități nerecunoscute de comunitatea internațională	28
b. Jurisdicția statului care suferă o acțiune militară străină (sau nerecunoscută de comunitatea internațională) pe teritoriul său	32
II. Delegarea puterilor statului sau exercitarea lor împreună cu alte state ..	36
A. Imputabilitatea pretensei încălcări a Uniunii Europene: prezumția Bosphorus sau principiul protecției echivalente	36
B. Presupusa încălcare imputabilă ONU	37
1. Operațiuni militare internaționale	37
2. Sancțiuni internaționale hotărâte de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite	38
C. Imputabilitatea pretensei încălcări altor organizații internaționale	39
Lista cauzelor citate	40

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. În situația de față, prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului („Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente*.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu judecarea cărora aceasta a fost investită, ci servesc, de asemenea, în mai mare măsură, la clarificarea, protejerea și dezvoltarea normelor Convenției; astfel, contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Într-adevăr, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a inclus recent principiul subsidiarității în preambulul la Convenție. În conformitate cu acest principiu, „responsabilitatea pentru protecția drepturilor omului este partajată între Părțile Contractante și Curte”, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților astfel cum sunt definite în Convenție și în Protocoalele la aceasta (*Grzęda împotriva Poloniei*, pct. 324).

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele sale adiționale. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele sale.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă permite să găsiți un grup de documente având conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în *manualul de utilizare HUDOC*.

* Jurisprudența citată poate fi într-una din cele două limbi oficiale sau în ambele (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

Art. 1 din Convenție – Obligația de a respecta drepturile omului

„Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei convenții.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Înaltă Parte Contractantă (1) – Răspunderea statelor (1) – Jurisdicția statelor (1)

1. În temeiul art. 1 din Convenție, angajamentul asumat de statele contractante se limitează la „recunoașterea” (în limba engleză, „to secure”) drepturilor și libertăților enumerate ale persoanelor aflate sub „jurisdicția” lor. „Jurisdicția” în sensul art. 1 este o condiție *sine qua non*. Acesta trebuie să fie exercitată pentru ca un stat contractant să poată fi considerat răspunzător pentru acte sau omisiuni imputabile, care se află la originea unei presupuse încălcări a drepturilor și libertăților enunțate în Convenție [*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), pct. 103, 2012, și jurisprudența citată].

2. Din punct de vedere istoric, textul redactat de Comisia pentru afaceri juridice și administrative a Adunării Consultative a Consiliului Europei prevedea, în ceea ce avea să devină art. 1 din Convenție, că „statele membre se angajează să garanteze oricărei persoane cu reședința pe teritoriul lor drepturile [...]”. Comitetul interguvernamental de experți care a lucrat la proiectul Adunării Consultative a decis înlocuirea cuvintelor „cu reședința pe teritoriul lor” prin termenii „aflate sub jurisdicția lor”. Motivele acestei modificări sunt descrise în următorul extras din *Culegere cu lucrările pregătitoare ale Convenției Europene a Drepturilor Omului*:

„Proiectul Adunării atribuisese beneficiul Convenției «oricărei persoane cu reședința pe teritoriul statelor semnatare». Comitetului i s-a părut că termenul «cu reședința» poate fi considerat ca fiind prea restrictiv. Într-adevăr, s-ar putea acorda beneficiul Convenției oricărei persoane aflate pe teritoriul statelor semnatare, chiar celor care nu ar putea fi considerate ca având reședința acolo în sensul juridic al cuvântului. De altfel, acest sens nu este același în toate legislațiile naționale. Prin urmare, Comitetul a înlocuit termenul «cu reședința» cu cuvintele «aflate sub jurisdicția lor», care apar și în articolul 2 din proiectul Pactului Comisiei Națiunilor Unite.” (vol. III, pag. 260)

3. Adoptarea art. 1 din Convenție a fost precedată și de o observație a reprezentantului Belgiei, care, la 25 august 1950, în cadrul ședinței plenului Adunării Consultative, s-a exprimat după cum urmează:

„[...] în prezent, dreptul de protecție al statelor noastre, în temeiul unei clauze formale din Convenție, va putea fi exercitat integral și fără divizare și fără deosebire în favoarea persoanelor care, indiferent de naționalitate, pe teritoriul oricăruia dintre statele noastre, s-ar plânde de o încălcare a drepturilor lor.”

4. În continuare, în lucrările pregătitoare se precizează că textul art. 1 cuprinzând cuvintele „aflate sub jurisdicția lor” nu a generat discuții și că textul așa cum apărea la acel moment (și astfel cum există astăzi) a fost adoptat de Adunarea Consultativă la 25 august 1950 fără a suporta noi amendamente (*Culegere*, vol. VI, p. 132) [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 19-20].

5. Noțiunea de „jurisdicție”, în sensul art. 1 din Convenție trebuie considerată ca reflectând semnificația acestui concept în dreptul internațional public [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 344].

6. Problema „jurisdicției” nu depinde obligatoriu de fondul cauzei, și, prin urmare, nu există necesitatea de a o tranșa în faza de fond [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 265]. Mai exact, aspectul dacă actele aflate la originea capetelor de cerere ale persoanei în cauză țin de *jurisdicția* statului pârât și aspectul dacă acest stat este efectiv *răspunzător* de

respectivele acte din perspectiva Convenției sunt două aspecte distincte, cel de al doilea ținând mai degrabă de fondul cauzei [*Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 1995, pct. 61 și 64]. Trebuie, de asemenea, făcută diferența dintre problema *jurisdicției*, în sensul art. 1 din Convenție, și *imputabilitatea* presupusei încălcări a acțiunilor sau omisiunilor statului pârât, aceasta din urmă fiind examinată din perspectiva compatibilității cererii *ratione personae* cu dispozițiile Convenției [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1995, pct. 52]. De regulă, Curtea consideră noțiunile de imputabilitate și de răspundere ca mergând împreună, răspunderea unui stat în temeiul Convenției nefiind angajată decât atunci când îi poate fi imputată o pretinsă încălcare. Cu toate acestea, în anumite cazuri specifice, Curtea are grijă să facă diferența între cele două noțiuni și să le examineze separat [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 144].

7. Pe de altă parte, Curtea a considerat că putea ridica din oficiu problema jurisdicției sau a imputabilității pretinselor încălcări statului pârât, chiar dacă guvernul statului nu a ridicat o asemenea excepție de inadmisibilitate [*Stephens împotriva Maltei (nr. 1)*, 2009, pct. 45; *Vasiliciu împotriva Republicii Moldova*, 2017, pct. 22; *Veronica Ciobanu împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 25].

8. Curtea a stabilit o serie de principii clare în jurisprudența sa cu privire la art. 1. Astfel, această dispoziție nu face nicio distincție în ceea ce privește tipul de norme sau de măsuri în cauză și nu sustrage nicio parte din „jurisdicția” statelor membre de sub autoritatea Convenției [*N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 102]. Cu toate acestea, în orice cauză adusă în fața sa, problema „jurisdicției” statului pârât trebuie examinată în lumina criteriului probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, înțelegându-se că o asemenea probă poate rezulta dintr-o serie de indicii sau prezumții irefragabile, suficient de grave, precise și concordante [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 265]. Pentru a stabili existența unei jurisdicții din perspectiva Convenției, Curtea ține seama de contextul factual special și de normele de drept internațional relevante [*Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 141]. Curtea trebuie să analizeze circumstanțele din cauza concretă fără ca, totuși, să piardă din vedere contextul general [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1995, pct. 53].

9. Din perspectiva art. 1 din Convenție, în principiu nu există nicio diferență între o persoană aflată sub jurisdicția unui stat, dar care a rupt în mod voluntar această legătură anterior faptelor de care este acuzată, și o persoană care nu s-a aflat niciodată sub jurisdicția statului. La fel, jurisdicția unui stat nu depinde de gravitatea sau de intensitatea presupusei încălcări, iar acești factori nu sunt de natură să influențeze decizia Curții în această privință [*Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit* (dec.), 2014, pct. 26].

10. Dacă autoritățile unui stat contractant aprobă, în mod formal sau tacit, acțiuni ale unor persoane particulare care încalcă drepturile garantate de Convenție ale altor persoane particulare care se află sub jurisdicția sa, răspunderea aceluia stat poate fi angajată în temeiul Convenției [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 318; *Solomou și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 46].

11. Trebuie, de asemenea, reamintit că, din perspectiva Convenției, se află în discuție doar răspunderea internațională a statului, indiferent de autoritatea națională căreia i se impută neaplicarea Convenției în sistemul intern. Deși se poate admite că un stat înfruntă dificultăți în a impune respectarea drepturilor garantate de Convenție pe întregul său teritoriu, rămâne adevărat că statul parte la Convenție este răspunzător pentru evenimentele care se produc în oricare loc de pe teritoriul său național. În plus, Convenția nu se limitează la a constrânge autoritățile supreme ale statelor contractante să respecte drepturile și libertățile pe care le consacră; implică și faptul că ele trebuie, pentru a asigura exercitarea lor, să împiedice sau să repare prejudiciul suferit prin încălcarea Convenției la nivelele inferioare. Autoritățile superioare ale statului au obligația de a impune subordonaților respectarea Convenției și nu se pot ascunde în spatele neputinței de a o face respectată. Într-adevăr, îndatorirea generală care revine statului în temeiul art. 1 din Convenție presupune și impune implementarea unui sistem statal de natură a garanta respectarea Convenției

pe întregul său teritoriu și cu privire la fiecare individ. Este cu atât mai adevărat cu cât, pe de o parte, această dispoziție nu sustrage nicio parte din „jurisdicția” statelor membre de sub autoritatea Convenției, iar pe de altă parte, prin ansamblul „jurisdicției” lor aceste state răspund de modul în care respectă Convenția [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 146-147]. Pe scurt, doar răspunderea statului contractant ca atare – și nu răspunderea unei puteri sau a unui organ intern, fie central sau local – este în cauză în fața Curții. Curtea nu poate avea ca interlocutori mai multe autorități sau instanțe naționale și nu poate examina diferendele instituționale sau de politică internă (*ibidem*, pct. 149).

12. În general, un stat poate fi considerat răspunzător chiar atunci când agenții săi săvârșesc excese de putere sau nu respectă dispozițiile primite. În fapt, autoritățile statului își asumă în privința Convenției răspunderea obiectivă pentru conduita subordonaților; acestea au obligația de a le impune propria voință și nu se pot ascunde în spatele neputinței de a o face respectată [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 319].

I. Principiul teritorialității și excepțiile de la acest principiu

A. Principiul teritorialității și sfera sa de aplicare

1. Principiul teritorialității în sens clasic

13. Jurisdicția unui stat, în sensul art. 1, este în *primul rând teritorială*. În conformitate cu art. 31 alin. 1 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969, Curtea a interpretat termenii „aflate sub jurisdicția lor” pornind de la sensul obișnuit care trebuie atribuit termenilor și ținând seama de context, ca și de obiectul și scopul Convenției [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 99]. Prin urmare, art. 1 din Convenție trebuie să fie luat în considerare pentru a reflecta această semnificație obișnuită și în esență teritorială a jurisdicției statelor, celelalte titluri ale jurisdicției fiind excepționale și necesitând de fiecare dată o justificare specială, în funcție de circumstanțele cauzei [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 61, 67, 71, precum și *Catan și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2012, pct. 104, și jurisprudența citată].

14. Faptul că reclamantul are reședința într-un stat contractant nu este suficient ca acest stat să fie competent teritorial și, prin urmare, răspunzător în sensul art. 1 din Convenție. Are importanță conținutul material al capetelor sale de cerere [*Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2012, pct. 63].

15. În cauza *Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, reclamantii s-au plâns de decesul rudelor lor (și de vătămrile suferite de unul dintre reclamanti care a supraviețuit) din cauza bombardării localurilor radioului și ale televiziunii sârbe din Belgrad de către forțele armate ale NATO, deși Republica Socialistă Federală Iugoslavia nu era un stat contractant. Curtea a respins argumentul reclamantilor potrivit căruia persoana care suportă efectele negative ale unui act imputabil unui stat contractant s-ar afla *ipso facto*, oricare ar fi locul unde s-a comis actul și oriunde s-ar simți consecințele acestuia, „sub jurisdicția” acestui stat în sensul art. 1 din Convenție. Aceasta a reamintit că Convenția este un tratat multilateral care operează, sub rezerva art. 56, într-un context în esență regional, și mai precis în spațiul juridic al statelor contractante, de care Iugoslavia nu aparținea. Convenția nu se poate aplica peste tot în lume, chiar având în vedere comportamentul statelor contractante. În speță, Curtea nu a fost convinsă de existența unei legături jurisdicționale între statele pârâte și reclamanti, care nu demonstraseră că ei și rudele lor decedate erau susceptibili să „se afle sub jurisdicția” statelor pârâte ca rezultat al actului extrateritorial în cauză [a se vedea, de asemenea, *Marković și alții împotriva Italiei* (dec.), 2003].

16. Jurisdicția unui stat este prezumată a se exercita în mod normal asupra întregului său teritoriu [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 139; *Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 345]. Convenția nu permite nicio exclusiune teritorială cu excepția cazului prevăzut la art. 56 § 1 din Convenție [*ibidem*, pct. 140; *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 106, și *A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 61]. Cu alte cuvinte, domeniul de aplicare teritorială a Convenției nu se poate reduce în mod selectiv și artificial, la numai anumite părți din teritoriul unui stat contractant (*A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 63).

17. Pe de altă parte, nu are importanță dacă statul pârât este unitar sau federal. Contrar art. 28 din Convenția americană a drepturilor omului din 22 noiembrie 1969, Convenția europeană nu prevede nicio „clauză federală” care să relativizeze obligațiile statului federal în ceea ce privește fapte petrecute pe teritoriul statului federat. În rest, chiar dacă s-ar deduce că o clauză federală tacită, cu un conținut asemănător celui de la art. 28 din Convenția americană, este prezentă în Convenția europeană – ceea ce este imposibil –, un astfel de text nu poate să fie interpretat ca exonerând statul federal de orice răspundere, deoarece textul îndeamnă statul să „ia imediat măsurile relevante, în conformitate cu Constituția, [...] pentru a se asigura că [statele federate] adoptă dispozițiile necesare executării [...] Convenției”. Situația nu poate fi altfel din motive de politică juridică, și anume necesitatea de a se menține egalitatea între statele părți și necesitatea de a asigura caracterul efectiv al Convenției. În cazul în care prezumția de teritorialitate ar cădea, Convenția ar putea fi aplicată selectiv numai pentru părți din teritoriul anumitor state părți, golind astfel de conținut postulatul protecției efective a drepturilor omului care susține ansamblul Convenției și permițând astfel o discriminare între statele părți, adică între cele care acceptă aplicarea Convenției la întregul lor teritoriu și cele care nu o acceptă (*Assanidzé împotriva Georgiei*, 2004, pct. 141-142). În rest, autoritățile unei entități teritoriale ale unui stat reprezintă instituții de drept public care îndeplinesc funcții încredințate de constituția națională și de lege (*ibidem*, pct. 148).

18. De altfel, dificultățile practice în contextul imigrației nu pot justifica recunoașterea unei zone fără drept în care persoanele să nu fie protejate de nicio ordine juridică care să le asigure exercitarea drepturilor în temeiul Convenției pe care statele s-au angajat să le garanteze (*A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 63).

19. Comisia europeană a drepturilor omului („Comisia”) a afirmat principiul teritorialității în cadrul a două cereri provenind de la o singură persoană și îndreptate, respectiv, împotriva Regatului Unit și a Irlandei. În speță, reclamanta, resortisant britanic cu reședința în Irlanda de Nord, pretindea că cele două state încălcaseră obligațiile pozitive decurgând din art. 2 din Convenție, ca urmare a asasinării soțului său comisă pe teritoriul Republicii Irlanda și a asasinării fratelui său comisă în Irlanda de Nord (prin urmare, în Regatul Unit). În prima cerere, îndreptată împotriva Regatului Unit, reclamanta considera că, în temeiul Convenției, acest stat era răspunzător și pentru asasinarea soțului său în Republica Irlanda, întrucât autoritățile britanice nu ar fi făcut tot ce puteau pentru a lupta împotriva fenomenului global al terorismului IRA. Comisia și-a manifestat dezacordul. A constatat că, la momentul decesului, victima directă – adică soțul reclamantei – nu se afla sub „jurisdicția” Regatului Unit în sensul art. 1 din Convenție. Comisia a examinat, de asemenea, dacă vreun act al autorităților din Regatul Unit ar fi putut contribui la asasinarea soțului reclamantei în Republica Irlanda, dar a subliniat că reclamanta însăși nu susținuse niciodată un astfel de act din partea autorităților britanice. Prin urmare, în măsura în care capătul de cerere era îndreptat împotriva Regatului Unit și privea uciderea soțului său, acesta era incompatibil *ratione loci* cu Convenția. În schimb, asasinarea fratelui său în Regatul Unit crea un titlu de „jurisdicție” împotriva acestui stat, astfel încât capătul de cerere corespondent era întrutotul compatibil *ratione loci* (*W. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983). În cea de a doua cauză, îndreptată împotriva Irlandei, Comisia a ajuns la concluzii diametral opuse, și anume că soțul reclamantei se afla sub jurisdicția statului pârât, dar nu și fratele său. În special, cu privire la cel din urmă, Comisia a adăugat că revendicarea constituțională pentru teritoriile Irlandei de Nord, care figurează la art. 2 și art. 3 din Constituția Irlandei, nu era

recunoscută de comunitatea națiunilor ca fiind fundamentul unei jurisdicții asupra Irlandei de Nord (*W. împotriva Irlandei*, decizia Comisiei, 1983).

20. Existența unei împrejurări situate în interiorul teritoriului național la o anumită distanță de marginea frontierei nu poate împuternici un stat să excludă, să modifice sau să limiteze unilateral jurisdicția sa teritorială, care începe la linia frontierei [*N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 109]. Cauza citată anterior privea trimiterea în Maroc a unui resortisant malian și a unui resortisant ivorian care încercaseră să pătrundă ilegal pe teritoriul spaniol escaladând cele trei garduri paralele care înconjoară enclava spaniolă Melilla de pe coasta de nord a Africii. Reclamanții reușiseră să ajungă în partea de sus a gardului interior, de unde coborâseră în cele din urmă cu ajutorul forțelor de ordine spaniole, care i-au predat apoi autorităților marocane. Curtea nu a constatat nicio stare de fapt obligatorie și niciun element de fapt obiectiv care puteau să limiteze exercitarea efectivă a autorității statului spaniol asupra teritoriului său la frontiera din Melilla și, în consecință, să răstoarne „prezumția de competență” cu privire la reclamanți. Prin urmare, aceștia se aflau sub „jurisdicția” Spaniei în sensul art. 1 din Convenție. Curtea a precizat că dificultățile practice de gestionare a imigrării ilegale (în speță, asalturi colective date asupra gardurilor de la frontieră de către grupuri formate, în general, din mai multe sute de străini) nu erau de natură a-i influența raționamentul; din contră, caracterul specific al contextului migrației nu poate duce la consacrarea unui spațiu lipsit de drept în care indivizii nu s-ar afla sub niciun regim juridic susceptibil să le acorde exercitarea drepturilor și a garanțiilor prevăzute de Convenție (*ibidem*, pct. 104-111).

21. În plus, Curtea a precizat recent că cele trei refuzuri ale grănicerilor lituanieni de a primi cererile de azil ale unei familii de origine cecenă la frontiera cu Belarus constituie fapte imputabile Lituaniei și se află, prin urmare, sub jurisdicția acestui stat în sensul art. 1 din Convenție (*M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 70).

22. În ceea ce privește teritoriul misiunilor diplomatice din străinătate, controlul administrativ exercitat de stat asupra sediilor ambasadelor sale nu este suficient pentru ca toate persoanele care intră în sediile respective să se afle sub jurisdicția sa teritorială [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 119]. Astfel, Curtea a refuzat să recunoască jurisdicția teritorială a Belgiei în privința celor patru resortisanți sirieni care solicitaseră vize la ambasada belgiană din Liban. Într-adevăr, neaflându-se nici pe teritoriul statului vizat și nici la frontiera acestuia, nu se aflau într-o situație de returnare (*ibidem*, pct. 120).

23. În cazul în care faptele de la originea pretensei încălcări s-ar fi petrecut într-un context transfrontalier sau transnațional, cu aplicarea principiului teritorialității, o cerere îndreptată împotriva mai multor state contractante este compatibilă *ratione loci* cu dispozițiile Convenției în ceea ce privește faptele survenite pe respectivele teritorii (*Razvojaiev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 160).

2. Transferuri de suveranitate pe un teritoriu

24. Art. 19 din Convenție nu conferă Curții puterea de a statua o hotărâre formală cu privire la caracterul legal și la validitatea unui transfer de suveranitate teritorială în temeiul dreptului internațional. Totuși, Curtea este împuternicită, dacă și doar în măsura în care aceasta este necesară pentru exercitarea competenței sale – constând, în temeiul art. 19 din Convenție, în „a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din [...] Convenție și din protocoalele la aceasta” –, să se pronunțe cu privire la natura jurisdicției exercitate de un stat pârât pe un teritoriu dat. Într-adevăr, Curtea nu poate evita pronunțarea asupra acestei probleme atunci când dispoziția presupus încălcată din Convenție face trimitere la dispoziții din dreptul național. Dacă, potrivit jurisprudenței sale constante, Curtea trebuie să se concentreze pe dispozițiile din dreptul național în cadrul examinării pe fond a unui capăt de cerere, este obligată, prin urmare, a stabili care este dreptul „național” aplicabil [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (dec.) (MC), 2020, pct. 341-342].

25. Curtea a examinat admisibilitatea unei cauze interstatale îndreptată împotriva Rusiei, în care guvernul ucrainean formulase o serie de capete de cerere legate de evenimentele dintre 27 februarie 2014 și 26 august 2015; în timpul acestor evenimente, regiunea Crimeea (inclusiv orașul Sevastopol) fusese integrată în Federația Rusă. În această privință, Curtea a urmat abordarea Curții Internaționale de Justiție, a diferitelor curți internaționale de arbitraj și a Tribunalului Federal Elvețian, declarând că nu este chemată să se pronunțe în abstract asupra caracterului legal în sine în temeiul dreptului internațional a ceea ce era prezentat ca fiind „anexarea Crimeei” sau a statutului juridic al acestui teritoriu rezultat. Aceste aspecte nu fuseseră prezentate în fața Curții și nu constituiau obiectul litigiului cu care a fost sesizată [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 243-244 și 339]. Curtea a abordat problema „jurisdicției” statului pârât examinând separat două perioade: perioada anterioară datei de 18 martie 2014, când a fost semnat de către Federația Rusă, „Republica Crimeea” și orașul Sevastopol un „tratat de unificare” care prevedea anexarea Crimeei de către Rusia, și perioada ulterioară acestei date. Pentru prima perioadă, Curtea a urmat abordarea sa obișnuită, definită în hotărârea *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 133-140, recunoscând în mod excepțional exercitarea extrateritorială a jurisdicției întemeiată pe „controlul efectiv” al Rusiei asupra zonei în cauză. În schimb, cu privire la cea de a doua perioadă, Curtea a reiterat că nu era competentă să cerceteze dacă și în ce măsură „tratatul de unificare” din 21 martie 2014 modificase, într-un mod compatibil cu dreptul internațional public, teritoriul suveran al unui stat sau al altuia. Cu toate acestea, a semnalat, mai întâi, că Ucraina și Rusia au ratificat Convenția pentru teritoriile lor respective așa cum sunt delimitate de frontierele recunoscute la nivel internațional la momentul faptelor; în al doilea rând, că nicio modificare a teritoriilor suverane ale celor două țări nu fusese notificată de unul sau altul dintre state; în al treilea rând, că mai multe state și organe internaționale refuzaseră să recunoască vreo modificare care, din cauza Crimeei, ar aduce atingere integrității teritoriale a Ucrainei în sensul dreptului internațional. În aceste circumstanțe, Curtea a declarat că guvernul pârât nu a susținut argumente proprii care să o convingă că teritoriul suveran al unei părți sau al celeilalte din procedură ar fi fost modificat. În sensul deciziei privind admisibilitatea cererii, Curtea a pornit așadar de la principiul că jurisdicția teritorială a Ucrainei continua să acopere întregul său teritoriu, inclusiv Crimeea, deși jurisdicția Rusiei asupra acestei regiuni avea forma sau natura unui „control efectiv asupra unui teritoriu”, conform celor susmenționate [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 338-351]. Pe scurt, victimele presupuse ale practicii administrative denunțate de guvernul reclamant se aflau sub „jurisdicția” statului pârât [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 352].

3. Raportul dintre art. 1 și art. 56 din Convenție

26. Art. 56 din Convenție, intitulat „Aplicarea teritorială” (corespunzând art. 63 înainte de intrarea în vigoare a Protocolului nr. 11 în 1998), este redactat astfel:

„1. Orice stat poate, în momentul ratificării, sau în orice alt moment ulterior să declare, prin notificare adresată secretarului general al Consiliului Europei, că prezenta convenție se va aplica sub rezerva paragrafului 4 al prezentului articol tuturor sau unuia dintre teritoriile ale căror relații internaționale el le asigură.

2. Convenția se va aplica teritoriului sau teritoriilor desemnate în notificare începând cu a 30-a zi socotită de la data la care secretarul general al Consiliului Europei va fi primit această notificare.

3. În respectivele teritorii, dispozițiile prezentei Convenții vor fi aplicate ținând seama de necesitățile locale.

4. Orice stat care a făcut o declarație conform primului paragraf din acest articol poate ulterior, în orice moment, să declare relativ la unul sau mai multe teritorii vizate în aceasta declarație că acceptă competența Curții de a lua cunoștință de cererile persoanelor fizice, organizațiilor neguvernamentale sau ale grupurilor de persoane particulare, conform art. 34 din Convenție.”

27. Principiile aplicării teritoriale a Convenției, formulate de Curte în jurisprudența sa constantă în baza art. 1 [a se vedea, în special, *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011], nu țin locul

sistemului de declarații pe care statele contractante au decis, la elaborarea Convenției, să îl aplice teritoriilor de peste mări ale căror relații internaționale le asigură. Cu alte cuvinte, în lipsa unei declarații făcute conform art. 56, un reclamant nu este îndreptățit să invoce art. 1 pentru a extinde aplicarea Convenției asupra unui teritoriu situat în afara spațiului juridic al acesteia [*Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Uni* (dec.), 2006; *Chagos Islanders împotriva Regatului Uni* (dec.), 2012, pct. 67-75].

28. În cauza *Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, o societate de pescuit s-a plâns de refuzul autorităților din Georgia de Sud și Insulele Sandwich de Sud („GS”) de a-i elibera o licență de pescuit care să permită pescuitul unei specii speciale de pește. Societatea reclamantă a sesizat *High Court* în Anglia și a obținut anularea actului contestat; totuși, cererea acesteia de acordarea de daune-interese a fost respinsă de instanță pe motiv că domeniul de aplicare al Protocolului nr. 1 la Convenție (dreptul la respectarea bunurilor) nu fusese extins la GS. Curtea a subliniat că, în conformitate cu deciziile instanțelor britanice, GS se aflau sub responsabilitatea Regatului Unit, în sensul art. 56 din Convenție, dar că Regatul Unit nu a emis o declarație care să extindă domeniul de aplicare al Protocolului nr. 1 la acest teritoriu. În continuare, Curtea a respins argumentul reclamantei întemeiat pe principiul „controlului efectiv”, în sensul art. 1; într-adevăr, acest principiu nu se putea substitui sistemului de declarații prevăzut de art. 56. Reclamanta a susținut că, conceput pentru regimurile coloniale după cel de-al doilea război mondial, sistemul de declarații era depășit acum. Admițând că situația evoluase considerabil încă de la începutul Convenției, Curtea a reamintit că doar statele contractante puteau aboli sistemul respectiv prin procedura obișnuită de semnare și ratificare. Faptul că Regatul Unit a extins Convenția la GS nu permitea să se ajungă la concluzia că și Protocolul nr. 1 trebuia să fie considerat aplicabil pe teritoriul în cauză, iar Curtea nu poate pretinde ca Regatul Unit să justifice într-un fel sau altul de ce nu a extins domeniul de aplicare pentru acest Protocol. Într-adevăr, Convenția nu obligă niciun stat contractant să ratifice un protocol sau să-și motiveze deciziile privind extinderea teritorială a jurisdicției sale.

29. În cauza *Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, reclamantii erau peste o mie de foști locuitori sau urmași ai foștilor locuitori ai insulelor Chagos cunoscute în prezent sub numele „Teritoriul Britanic din Oceanul Indian” (*British Indian Ocean Territory* sau BIOT). Locuitorii din Chagos fuseseră *de facto* expulzați din propriul domiciliu sau li se interzisese să se întoarcă, între 1967 și 1973, de către Guvernul Regatului Unit, pentru a facilita instalarea unei baze militare SUA pe una din insule. Nu s-a folosit forța, dar locuitorii din insule se aflau într-o situație mizerabilă după ce fuseseră dezrădăcinați, pierzându-și domiciliul și mijloacele de subsistență. Procedura inițiată în fața instanțelor din Regatul Unit se încheiase în 1982 printr-un regulament care implica renunțarea locuitorilor din insule la pretenții. Pronunțându-se asupra aplicabilității Convenției *ratione loci*, Curtea a constatat că Regatul Unit nu declarase niciodată în conformitate cu art. 56 extinderea dreptului la un recurs individual rezidenților BIOT. Curtea a respins și argumentul reclamantilor conform căruia Regatul Unit își exercita jurisdicția asupra BIOT în sensul art. 1 din Convenție. Într-adevăr, o eventuală bază de jurisdicție în sensul art. 1, astfel cum este definită de jurisprudența Curții [a se vedea, în special *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011], nu se poate prevala de art. 56. Nici această dispoziție nu poate fi pur și simplu îndepărtată, pe de o parte, pentru că ar constitui o „relicvă contestabilă a colonialismului” și, pe de altă parte, pentru a preveni un vid în protecția oferită de Convenție. Art. 56 rămâne în vigoare, sensul său este lipsit de ambiguitate, iar Curtea nu are temeii să-l abroge cum dorește pentru a obține un rezultat presupus de dorit sau pentru a îndrepta o nedreptate. Nici faptul că luarea de decizii aparține unor oameni politici sau funcționari din Regatul Unit nu constituia un motiv suficient pentru ca să devină aplicabilă competența acestui stat în ceea ce privește o regiune care se situează în afara spațiului juridic al Convenției. În sfârșit, deoarece reclamantii s-au plâns în raport cu art. 6 de deciziile luate de instanțele britanice, examinarea Curții trebuia să se limiteze la drepturi procedurale garantate de această dispoziție.

4. Legătura jurisdicțională creată de inițierea unui proces civil sau penal

30. Simplul fapt că o persoană particulară inițiază un proces într-un stat parte cu care nu are nicio relație de apartenență nu este suficient pentru a stabili jurisdicția statului respectiv față de aceasta [*Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 28]. Acest lucru nu este valabil dacă există apartenența.

31. Astfel, chiar dacă faptele la originea cauzei au avut loc în afara teritoriului statului pârât, din momentul în care o persoană introduce o acțiune civilă *a priori* admisibilă cu privire la fapte în fața instanțelor acestui stat, există indiscutabil o „relație jurisdicțională”, în sensul art. 1 din Convenție, în măsura în care miza o reprezintă drepturile garantate de art. 6 § 1 – evident, fără a prejudicia rezultatul procedurii [*Marković și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 54; a se vedea, de asemenea, *Chagos Islanders împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, pct. 66]. Într-adevăr, dacă dreptul intern recunoaște posibilitatea de a iniția o acțiune și dacă dreptul revendicat este un drept care are *a priori* caracteristicile cerute de art. 6 din Convenție, această procedură internă trebuie să fie evaluată diferit de orice altă procedură intentată la nivel național. Deși caracterul extrateritorial al faptelor aflate eventual la originea acțiunii poate avea consecințe privind aplicabilitatea art. 6 și rezultatul final al procedurii, acesta nu poate avea consecințe în niciun caz asupra competenței *ratione loci* și *ratione personae* a statului respectiv. Ca urmare a existenței unui proces civil în fața instanțelor naționale, acest stat este obligat de art. 1 din Convenție să garanteze în cadrul procesului respectarea drepturilor protejate prin art. 6 [*Marković și alții împotriva Italiei* (MC), 2006, pct. 53-54]. În această cauză, Curtea examinase excepția de incompatibilitate *ratione loci* invocată de guvernul pârât, care susținea că acțiunea civilă inițiată de reclamantii în fața instanțelor italiene privea evenimente cu caracter extrateritorial (un atac aerian efectuat de forțele NATO în Republica Socialistă Federală Iugoslavia).

32. La fel, dacă autoritățile de anchetă sau organele judiciare ale unui stat contractant, cu privire la un deces survenit în afara jurisdicției respectivului stat, încep propria anchetă penală sau propria urmărire penală în baza dreptului intern (de exemplu în temeiul unor dispoziții referitoare la jurisdicția universală sau al principiului personalității active sau pasive), deschiderea anchetei menționate sau a urmăririi penale este suficientă pentru stabilirea unei legături jurisdicționale în sensul art. 1 între statul respectiv și rudele victimei care sesizează ulterior Curtea [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 188]. Această abordare este concordantă și cu natura obligației procedurale stabilite la art. 2 din Convenție de a desfășura o anchetă efectivă, care a devenit o obligație distinctă și independentă, deși vizează aspectele materiale ale art. 2. În această măsură, poate fi considerată o obligație detașabilă care rezultă din art. 2 și care poate fi impusă statului chiar atunci când decesul a survenit în afara jurisdicției sale (*ibidem*, pct. 189, și jurisprudența citată). Pe de altă parte, stabilirea unui raport jurisdicțional în legătură cu obligația procedurală cuprinsă la art. 2 nu înseamnă că actul material se află în mod obligatoriu sub jurisdicția statului contractant și nici că este atribuibil acestui stat [*Hanan împotriva Germaniei* (MC), 2021, pct. 143].

33. În schimb, atunci când un stat contractant nu a deschis o anchetă sau o procedură așa cum prevede dreptul intern referitor la un deces care a avut loc în afara jurisdicției sale, Curtea urmărește dacă se poate stabili în orice caz o „legătură jurisdicțională” pentru ca obligația procedurală care decurge din art. 2 din Convenție să fie impusă acestui stat. Deși obligația menționată nu intervine, în principiu, decât pentru statul contractant sub jurisdicția căruia se afla victima la momentul decesului, „circumstanțe specifice” speței vor justifica îndepărtarea de această abordare, conform principiilor elaborate în hotărârea *Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 243-244. Cu toate acestea, până în prezent, Curtea nu a considerat prudent să determine *in abstracto* care „circumstanțe specifice” speței duc la existența unei legături jurisdicționale în relație cu obligația procedurală de a efectua ancheta, obligație vizată la art. 2, deoarece aceste circumstanțe depind neapărat de specificul fiecărei cauze și pot varia considerabil de la o cauză la alta [*Güzelyurtlu și alții*

împotriva Ciprului și Turciei (MC), 2019, pct. 190; *Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 132]. Cu toate acestea, Curtea a afirmat recent că principiile cu privire la stabilirea unei legături jurisdicționale între victimă sau victime și statul pârât, formulate deja în relație cu art. 2 din Convenție, sunt aplicabile și în cazul art. 3 și art. 5 din Convenție (*Razvojaiev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 157).

34. În cauza *Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 243-244), privind comportamentul autorităților de anchetă cipriote și ruse în urma morții aparent violente a unei resortisante ruse în Cipru, Curtea a respins excepția ridicată de Rusia conform căreia faptele evocate în cerere erau în afara jurisdicției sale și, ca atare, nu îi angajau răspunderea. Presupunând trafic de persoane fiind început în Rusia, Curtea trebuia să examineze măsura în care acest stat ar fi putut lua măsuri în limitele propriei suveranități teritoriale pentru a proteja victima de traficanți și pentru a ancheta nu numai acuzațiile de trafic, ci și circumstanțele care au dus la decesul acesteia, în special interogând martorii cu reședința în Rusia (pct. 206-208). De asemenea, analizând fondul plângerii întemeiată pe latura procedurală a art. 2 din Convenție, Curtea a declarat că acesta nu impunea dreptului penal al statelor membre să le dea o competență universală atunci când unul dintre resortisanții lor deceda în afara teritoriului lor. Autoritățile din Federația Rusă nu aveau, prin urmare, nicio obligație autonomă de a ancheta decesul victimei în Cipru, deși era cetățean rus, – deși anumite obligații de asistență judiciară reveneau efectiv Rusiei ca stat pe teritoriul căruia existau probele (pct. 243-245).

35. În cauza *Aliieva și Aliiev împotriva Azerbaidjanului*, 2014, Curtea a fost sesizată de părinții unui resortisant din Azerbaidjan care fusese ucis în Ucraina în circumstanțe care implicau alți doi resortisanți azerbaidjani. În temeiul unui acord de asistență judiciară între Ucraina și Azerbaidjan, cauza a fost transmisă Azerbaidjanului, dar în lipsa probelor autoritățile azerbaidjane au închis procedura împotriva suspectilor. Curtea a ridicat din oficiu problema competenței sale *ratione loci*, considerând că, întrucât Azerbaidjanul își asumase obligația de a desfășura o anchetă în aplicarea Convenției de la Minsk din 1993 și se angajase să continue anchetă penală deschisă de autoritățile ucrainene, avea obligația să desfășoare ancheta în cauză în baza obligației procedurale care decurgea din art. 2, indiferent de locul decesului. Prin urmare, jurisdicția Azerbaidjanului în sensul art. 1 avea miză doar în măsura în care autoritățile azerbaidjane deciseseră să reia procedurile inițiate anterior de Ucraina, în temeiul tratatului internațional aplicabil și al dreptului național (pct. 55-57).

36. În cauza *Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019 privind asasinarea mai multor foști rezidenți ai „Republicii Turce a Ciprului de Nord” („RTCN”) pe teritoriul Republicii Cipru, autoritățile „RTCN” au inițiat propria cercetare privind aceste omoruri, astfel încât rezulta o „legătură jurisdicțională” între reclamanti și Turcia, care angaja astfel răspunderea acesteia din urmă având ca obiect actele și omisiunile autorităților din „RTCN”. În plus, în speță existau „circumstanțe proprii” în legătură cu situația din Cipru. În primul rând, comunitatea internațională consideră că Turcia ocupă Nordul Ciprului și nu recunoaște „RTCN” ca stat în lumina dreptului internațional. Nordul Ciprului se află sub controlul efectiv al Turciei în sensul Convenției. În al doilea rând, presupușii făptuitori ai omorurilor se refugiaseră în „RTCN” și, în consecință, Republica Cipru a fost împiedicată să avanseze în propria cercetare penală cu privire la aceștia și, prin urmare, să se conformeze obligațiilor care îi revin în temeiul Convenției. Ținând seama de aceste „circumstanțe proprii”, ca și de deschiderea anchetei de către autoritățile „RTCN”, Curtea a considerat stabilită jurisdicția Turciei în prezenta cauză (*ibidem*, pct. 191-197).

37. În cauza *Romeo Castaño împotriva Belgiei*, 2019, reclamantii s-au plâns de refuzul autorităților belgiene de a executa mandatul european de arestare emis de autoritățile spaniole împotriva persoanei învinuite că era o activistă a organizației teroriste ETA, pretins implicată în asasinarea tatălui lor în Spania și care locuia în Belgia, ceea ce a împiedicat exercitarea urmăririi penale împotriva acesteia în Spania. Spre deosebire de cauzele *Güzelyurtlu și alții* și *Rantsev* citate anterior, capătul de cerere întemeiat pe latura procedurală a art. 2 nu se sprijinea pe afirmația că Belgia nu își îndeplinise o eventuală obligație procedurală de a efectua ea însăși anchete privind asasinatul respectiv. Cu toate acestea, Curtea a apreciat că principiile enunțate în hotărârile citate anterior

privind stabilirea existenței unei legături jurisdicționale cu statul pârât trebuiau să se aplice în speță *mutatis mutandis*. Dat fiind că persoana bănuită de asasinat se refugiase în Belgia și că autoritățile spaniole solicitaseră omologilor din Belgia să procedeze la arestarea și la remiterea sa în cadrul sistemului mandatului european de arestare care exista între cele două state în cauză, Curtea a concluzionat că aceste „circumstanțe proprii” erau suficiente pentru a considera că între reclamant și Belgia exista o legătură jurisdicțională (*ibidem*, pct. 38-42).

38. În cauza *Hanan împotriva Germaniei* (MC), 2021, Curtea a examinat existența unei „legături jurisdicționale” în lumina principiilor enunțate în *Güzelyurtlu și alții*. În această cauză, privind doar latura procedurală a art. 2, un colonel german, acționând în cadrul Forței Internaționale de Asistență în domeniul Securității (ISAF) în temeiul unui mandat dat de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite în temeiul Capitolului VII din Carta Organizației Națiunilor Unite, ordonase un atac aerian împotriva a două autocisterne deturnate de către insurgenți talibani în Afganistan, ucigând și rănind în același timp insurgenți și civili. Un procuror german inițiasse o anchetă, apoi o clasase negăsind motive pentru angajarea răspunderii penale a colonelului. Curtea a statuat că principiul conform căruia deschiderea unei anchete privind decesele survenite în afara jurisdicției *ratione loci* a statului, și nu în exercitarea competenței sale extrateritoriale, este în sine suficient pentru a stabili o legătură jurisdicțională între statul respectiv și victimă, nu se aplică în circumstanțele cauzei. Decesele anchetate de parchetul german surveniseră în timpul unei operațiuni militare extrateritoriale în cadrul unui mandat al Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, în afara teritoriului care face obiectul Convenției. Stabilirea unui raport juridic numai pe baza deschiderii anchetei ar putea avea un efect descurajator asupra deschiderii de anchete la nivel național cu privire la decese survenite în timpul unor operațiuni militare extrateritoriale și ar putea atrage aplicarea lipsită de coerență a Convenției față de statele contractante participante la aceeași operațiune. În plus, ar lărgi excesiv domeniul de aplicare al Convenției. Cu toate acestea, Curtea a considerat că existau „circumstanțe proprii” în speță, de natură să determine intrarea faptelor denunțate sub jurisdicția Germaniei, chiar în lipsa anchetei sau a unei proceduri efectiv inițiate într-un stat contractant pentru un deces survenit în afara jurisdicției sale. Mai întâi, Germania era obligată, conform dreptului internațional umanitar cutumiar, să cerceteze lovitura aeriană în cauză, fiind vorba despre răspunderea penală individuală a membrilor forțelor armate germane pentru comiterea unei posibile crime de război. În al doilea rând, autoritățile afgane fuseseră împiedicate, din motive juridice, să inițieze chiar ele o anchetă penală. Într-adevăr, în temeiul acordului privind statutul IFAS, statele furnizoare de contingente militare păstrasera competența exclusivă asupra personalului respectiv pentru infracțiunile și abaterile disciplinare comise pe teritoriul Afganistanului. În al treilea rând, parchetul german era obligat, de asemenea, conform dreptului intern privind ratificarea Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale, să ancheteze orice răspundere a cetățenilor germani pentru, între altele, crime de război sau decese nejustificate provocate în străinătate de către membri ai forțelor lor armate. Acești factori reprezentau „circumstanțe proprii” care, în ansamblu, erau suficiente pentru a stabili existența unei legături jurisdicționale în relație cu obligația procedurală de a efectua anchete în temeiul art. 2 din Convenție (*ibidem*, pct. 134-145).

39. Curtea a concluzionat că era admisibil capătul de cerere formulat în temeiul aspectului procedural al art. 2 din Convenție și care privea uciderea țintită a unui transfug, fost agent al serviciilor de securitate și disident politic rus comisă în Regatul Unit de persoane acționând ca agenți ai statului rus. Curtea a subliniat că autoritățile ruse au deschis propria anchetă penală privind decesul victimei în temeiul dispozițiilor dreptului intern care le conferea competența de a ancheta infracțiuni săvârșite împotriva resortisanților ruși, indiferent de locul unde au fost comise. Efectuarea acestei proceduri a generat o „legătură jurisdicțională” între victimă și statul rus. În plus, persoanele suspectate de omor erau doi resortisanți ruși care, după întoarcerea în Rusia, se aflau sub protecție constituțională împotriva extrădării, iar autoritățile ruse au invocat, de altfel, această protecție pentru a refuza extrădarea unuia dintre ei către Regatul Unit. În consecință, autoritățile britanice au fost împiedicate să finalizeze procedura penală împotriva suspectilor. Faptul că Guvernul ar fi păstrat

o competență exclusivă cu privire la o persoană care era acuzată de o încălcare gravă a drepturilor omului echivala cu o „circumstanță proprie” speței care stabilește jurisdicția statului pârât în temeiul art. 1. Orice altă constatare ar împiedica lupta împotriva impunității pentru grave încălcări ale drepturilor omului comise în „spațiul juridic al Convenției” (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 133-135).

40. Obligațiile procedurale de la art. 2 din Convenție pot depăși condamnarea persoanei vinovate. Astfel, Curtea a stabilit că există „circumstanțe proprii” în următorul context factual. Pe când urma un program de formare în Ungaria, un ofițer al armatei azere a ucis un ofițer armean și a amenințat că va ucide un alt soldat armean. A fost condamnat pe viață pentru aceste fapte în Ungaria. Ura etnică aflată la originea acestor crime a făcut obiectul unei anchete aprofundate de instanțele maghiare și a fost subliniată de acestea. După executarea a opt ani din pedeapsă în Ungaria, condamnatul a fost transferat în Azerbaidjan în temeiul Convenției Consiliului Europei asupra transferării persoanelor condamnate pentru a executa restul de pedeapsă în țara sa de origine. Totuși, la întoarcerea sa, a fost întâmpinat ca un erou, imediat eliberat, grațiat, promovât într-o ceremonie publică și i s-au acordat salariile datorate pentru perioada petrecută în închisoare, precum și un apartament în folosință. Diferiți oficiali azeri de rang înalt au făcut numeroase comentarii în care îi aprobau comportamentul și grațierea. Curtea a reamintit că executarea unei pedepse pronunțate în contextul dreptului la viață trebuia considerată ca parte integrantă a obligației procedurale aferente statului în temeiul art. 2. Independent de locul săvârșirii crimelor, în măsura în care își asumase, în temeiul Convenției asupra transferării persoanelor condamnate, obligația de a urmări executarea pedepsei cu închisoarea a ucigașului, Azerbaidjanul era obligat să o facă, în conformitate cu obligațiile procedurale în temeiul art. 2. Pe scurt, „circumstanțele proprii” ale cauzei erau suficiente pentru a genera legătura jurisdicțională a Azerbaidjanului privind obligațiile menționate (*Makuchian și Minasian împotriva Azerbaidjanului și Ungariei*, 2020, pct. 50-51).

41. Toate cauzele citate anterior s-au referit la proceduri penale deschise (sau care ar fi trebuit să fie deschise) la inițiativa autorităților unui stat contractant conform obligațiilor sale procedurale ce îi revin în temeiul art. 2 din Convenție. Din contră, același raționament nu se aplică ipotezei, foarte diferite, a unei proceduri *administrative* – de exemplu, o acțiune pentru a obține o viză – din inițiativa unei persoane particulare fără nicio legătură preexistentă cu statul în cauză și fără ca alegerea acestui stat anume să fie impusă în baza unei oarecare obligații din Convenție. În special, în ceea ce privește imigrarea, Curtea a hotărât că a decide altfel ar duce la consacrarea unei aplicări aproape universale a Convenției pe baza alegerii unilaterale a oricărui individ, oriunde s-ar afla acesta în lume, și deci la crearea unei obligații nelimitate pentru statele părți de a permite intrarea pe teritoriul lor a oricărei persoane care ar risca să fie supusă unui tratament contrar Convenției în afara jurisdicției lor. Dacă circumstanța faptului că un stat se pronunță asupra unei cereri de imigrare este suficientă pentru ca solicitantul să se afle sub jurisdicția sa, de aici ar putea rezulta o asemenea obligație. Prin urmare, reclamantul ar putea crea o legătură jurisdicțională prin depunerea unei cereri oriunde s-ar afla și astfel să dea naștere, după caz, unei obligații în conformitate cu art. 2 sau art. 3 care altfel nu ar exista [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 123; *Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit* (dec.), 2014, pct. 27]. O asemenea extindere a domeniului de aplicare al Convenției ar avea, în plus, ca efect anularea principiului bine stabilit în dreptul internațional și recunoscut de Curte conform căruia statele părți au dreptul de a controla intrarea, șederea și îndepărtarea neresortisanților, fără a aduce atingere angajamentelor care decurg pentru acestea din tratate, inclusiv Convenția [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 124, și jurisprudența citată].

B. Excepțiile de la principiul teritorialității

42. Până în prezent, Curtea a recunoscut o serie de circumstanțe excepționale care ar putea duce la exercitarea de către statul contractant a jurisdicției sale dincolo de propriile frontiere. În fiecare caz,

existența unor astfel de circumstanțe trebuie apreciată în lumina faptelor specifice ale cauzei, care impun și justifică totodată concluzia Curții referitoare la exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către stat [*ibidem*, pct. 105; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 132]. Într-adevăr, dacă dreptul internațional nu exclude exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către stat, elementele citate în mod obișnuit pentru a fundamenta o astfel de exercitare (mai cu seamă naționalitatea sau pavilionul) sunt, de regulă, definite și limitate de drepturile teritoriale suverane ale altor state în cauză [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 99].

43. Pe de altă parte, trebuie subliniat că nu sunt suficiente simple elemente singure de extraneitate în faptele unei cauze, pentru a genera o situație de extrateritorialitate în sensul art. 1 din Convenție. Așa stau lucrurile în cauzele care privesc, din unghiul art. 8, deciziile luate în privința persoanelor, străine sau nu, aflate în afara granițelor statului pârât, dar în care nu a fost pusă în dezbatere problema jurisdicției statului respectiv, dat fiind că o relație de apartenență rezulta din viața de familie sau din viața privată preexistentă pe care statul avea îndatorirea să o protejeze [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 109, și jurisprudența citată]. La fel, un act extrateritorial instantaneu nu este suficient în această privință, textul art. 1 neexprimând o concepție causală a noțiunii de „jurisdicție” [*Medvediev și alții împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 64].

44. Jurisdicția unui stat contractant în sensul art. 1 poate, ca o excepție de la principiul teritorialității, să se extindă la acte ale organelor sale care produc efecte în afara propriului teritoriu [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 133, și jurisprudența citată]. Titlul de jurisdicție al unui stat în afara frontierelor sale se poate constitui în principal în două feluri:

- a. fie în temeiul puterii (sau al controlului) efectiv exercitate asupra *persoanei* vizate (modelul personal de jurisdicție sau *ratione personae*);
- b. fie în temeiul controlului efectiv exercitat asupra *teritoriului* străin respectiv (modelul spațial al jurisdicției sau *ratione loci*).

45. Curtea este competentă, dacă și numai pentru atât timp cât este necesar pentru exercitarea competenței sale – potrivit art. 19 din Convenție, de „a asigura respectarea angajamentelor care decurg pentru înaltele părți contractante din [...] Convenție și din protocoalele sale” –, de a se pronunța cu privire la natura exactă a jurisdicției exercitate de un stat pârât pe un teritoriu dat [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 341].

46. Cu toate acestea, înainte de a aborda pe rând fiecare dintre cele două temeuri ale jurisdicției sus-menționate, este necesar să se examineze separat chestiunea specifică a jurisdicției unui stat care desfășoară o operațiune militară pe un teritoriu străin în timpul fazei active a ostilităților.

1. Faza activă în contextul unui conflict armat internațional

47. O distincție trebuie făcută între operațiunile militare efectuate în timpul fazei active a ostilităților (faza luptelor) și evenimentele care se desfășoară în timpul fazei „de ocupare” după încheierea acestei faze [*Georgia împotriva Rusiei (II) (fond)*, pct. 83].

a. Statul „activ” care desfășoară o operațiune militară pe teritoriul altui stat

48. Curtea a hotărât că acțiunile unui stat contractant care desfășoară o operațiune militară pe teritoriul altui stat în contextul unui conflict armat internațional nu ar da naștere niciunui raport de „jurisdicție”, fie *ratione loci* sau *ratione personae*, în măsura în care era vorba despre faza activă a ostilităților. Într-adevăr, într-o astfel de situație nu sunt îndeplinite condițiile din jurisprudența Curții pentru a stabili exercitarea jurisdicției extrateritoriale a unui stat. Pe de o parte, cu ocazia operațiunilor militare, inclusiv, de exemplu, atacuri armate, bombardamente, bombardamente masive, efectuate în timpul unui conflict armat internațional, în mod obișnuit nu se poate vorbi despre „control efectiv” pe un teritoriu. Însăși realitatea confruntărilor și a luptelor armate dintre forțe militare inamice, care încearcă să obțină controlul asupra unui teritoriu într-un context de

haos, implică lipsa „controlului” asupra teritoriului respectiv. Pe de altă parte, însăși realitatea confruntărilor și a luptelor armate dintre forțe militare inamice, care încearcă să obțină controlul asupra unui teritoriu într-un context de haos, exclude în egală măsură orice formă de „autoritate și de control a unui agent al statului” asupra persoanelor. În această privință, Curtea a pus în evidență diferența dintre acțiunile izolate și țintite cuprinzând un element de vecinătate (cum ar fi, de exemplu, focurile țintite ale forțelor armate sau ale polițiștilor, la care ar putea să se aplice noțiunea de „autoritate și de control [ale] unui agent al statului”; a se vedea infra) și bombardamentele și focurile de artilerie ale forțelor armate ale unui stat beligerant care urmărește să scoată din luptă armata inamică și să obțină controlul general asupra unui teritoriu. În plus, interpretarea art. 1 din Convenție, care exclude „jurisdicția” statului în timpul fazei active a ostilităților pe teritoriul străin, este susținută de practica înaltelor părți contractante de a nu formula derogări în temeiul art. 15 în situații în care au intrat într-un conflict armat internațional în afara propriului teritoriu. Această practică se poate interpreta ca însemnând că Înaltele Părți Contractante consideră că într-o asemenea situație nu își exercită „jurisdicția” în sensul art. 1 [*Georgia împotriva Rusiei (II) (fond)*, 2021, pct. 125-139].

49. În schimb, o ocupație militară după încheierea ostilităților active poate conferi statului „activ” un titlu de jurisdicție în temeiul unui control efectiv asupra teritoriului în chestiune și/sau asupra persoanei vizate [*Georgia împotriva Rusiei (II) (fond)*, 2021, pct. 161-175].

b. Statul „pasiv” care este supus unei operațiuni militare străine pe teritoriul său

50. Folosind aceeași logică, chiar dacă statul „pasiv” (care este supus unei operațiuni militare străine pe teritoriul său) are încă formal „jurisdicția” asupra întregului său teritoriu conform art. 1 din Convenție, exercitarea normală a acestei jurisdicții în timpul fazei active a ostilităților poate fi împiedicată într-un asemenea mod încât Curtea concluzionează că sunt inadmisibile plângerile respective. Desigur, din jurisprudența Curții reiese că statul „pasiv” are în continuare obligația de a lua măsuri de ordin diplomatic, judiciar, politic sau administrativ pentru a asigura respectarea drepturilor individuale. Astfel, nu ar fi realist să se ceară autorităților naționale să o facă în timpul fazei active a ostilităților, într-o atmosferă de haos și de confuzie. Ținând seama de realitățile conflictului armat în curs, aceste măsuri pozitive ar fi, pe de o parte, imposibil de pus în aplicare și, pe de altă parte, lipsite de valoare reală pentru că nu pot contribui în mod semnificativ la protejarea drepturilor individuale [*Șavlohova și alții împotriva Georgiei* (dec.), 2021, pct. 32-34; *Bekoieva și alții împotriva Georgiei* (dec.), 2021, pct. 37-39].

c. Observații generale

51. Curtea a recunoscut că o asemenea interpretare a noțiunii de „jurisdicție” în sensul art. 1 din Convenție poate părea nesatisfăcătoare în opinia pretinselor victime ale acțiunilor sau omisiunilor din partea statului pârât în faza activă a ostilităților în contextul unui conflict armat internațional care se desfășoară în afara teritoriului său, dar pe cel al altui stat contractant, ca și în opinia statului pe teritoriul căruia au loc ostilitățile active. Totuși, în special având în vedere numărul mare de pretinse victime și de incidente contestate, volumul de mijloace de probă prezentate și dificultatea de stabilire a circumstanțelor relevante în faza activă a ostilităților în contextul unui conflict armat internațional, precum și faptul că asemenea situații sunt reglementate în principal prin alte norme juridice decât cele din Convenție (în speță dreptul internațional umanitar sau dreptul conflictelor armate), Curtea nu este în măsură să își dezvolte jurisprudența dincolo de concepția noțiunii de „jurisdicție” așa cum a fost stabilită în jurisprudența sa constantă până în prezent. Pentru ca să poată fi examinate de către Curte acte de război și de ostilități active survenite în cadrul unui conflict armat internațional în afara teritoriului unui stat pârât, părțile contractante au responsabilitatea să ofere temeiul legal necesar unei asemenea sarcini. Acest lucru nu înseamnă totuși că statele pot acționa în afara oricărui cadru juridic; într-un asemenea context sunt obligate să se conformeze normelor

foarte precise de drept internațional umanitar [*Georgia împotriva Rusiei (II) (fond)*, 2021, pct. 139-143].

2. Puterea exercitată asupra persoanei vizate

a. Observație generală

52. Doar împrejurarea că deciziile luate la nivel național au avut un impact asupra situației unor persoane cu reședința în străinătate nu este de natură să se poată stabili jurisdicția statului vizat cu privire la acestea în afara teritoriului său [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 112]. Pentru a stabili dacă Convenția se aplică în fiecare cauză individuală, Curtea urmărește, pe plan factual, dacă există circumstanțe excepționale cu privire la natura legăturii dintre reclamant și statul pârât care să permită să se concluzioneze că statul și-a exercitat efectiv autoritatea sau controlul asupra reclamantului [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 112-113].

b. Actele reprezentanților diplomatici sau consulari

53. Jurisdicția statului poate izvorî din actele reprezentanților diplomatici sau consulari prezenți pe teritoriu străin conform normelor dreptului internațional, deoarece acești reprezentanți exercită o autoritate și un control asupra altuia sau a bunurilor sale [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 73]. În anumite privințe, resortisanții unui stat contractant se află sub jurisdicția sa chiar dacă își au domiciliul sau reședința în străinătate; în special, reprezentanții diplomatici și consulari ai țării lor de origine exercită în legătură cu aceștia o serie de funcții a căror efectuare poate angaja răspunderea acestei țări în temeiul Convenției (*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1983). Chiar dacă reclamantul se află fizic în propriul stat, acțiunile și omisiunile reprezentanților diplomatici și consulari ai statului respectiv care au avut loc în străinătate, dar cu privire directă la această persoană, o plasează sub jurisdicția sa (*X. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983).

54. Astfel, Comisia a recunoscut că reclamantii se aflau sub jurisdicția statului pârât în cazurile următoare:

- o serie de acte care ar fi comise de reprezentanții consulari germani în Maroc împotriva reclamantului (un resortisant german care nu se considera astfel deoarece aparținea categoriei *Sudetendeutsche*) și a soției lui, aducând atingere reputației lor și, în cele din urmă, provocând, conform acestuia, expulzarea sa de pe teritoriul marocan (*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1983);
- pretinsa lipsă de acțiune a consulului britanic la Amman (Iordania) căruia reclamanta, resortisant britanic, îi ceruse ajutorul pentru a restabili încredințarea fiicei sale, luată în Iordania de tată (*X. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1983);
- faptul că ambasadorul Danemarcei la post în Republica Democrată Germană (RDG) a chemat poliția din acest stat pentru a obține plecarea unui grup de germani care se refugiaseră în ambasadă (*M. împotriva Danemarcei*, decizia Comisiei, 1992).

55. În schimb, Curtea a lăsat deschisă clarificarea aspectului dacă un bipatrid (sau un resortisant al mai multor state), privat de libertate în unul din statele a cărui naționalitate o deține, se află sub jurisdicția celui alt stat atunci când acesta din urmă refuză să-i acorde protecție diplomatică sau asistență consulară (într-adevăr, în temeiul unei norme a dreptului internațional cutumiar invocate de autoritățile naționale, un stat nu-și poate exercita protecția diplomatică în folosul unuia dintre cetățenii săi față de un stat al cărui resortisant acesta este, de asemenea). Astfel, Curtea a respins ca vădit nefondat capătul de cerere al unui bipatrid belgiano-marocan care se plângea de refuzul autorităților belgiene de a-i acorda asistență consulară pe perioada încarcerării sale în Maroc. Presupunând chiar că o obligație pozitivă de a interveni ar putea fi dedusă din dispozițiile Convenției,

Curtea a reținut că autoritățile belgiene nu rămăseseră în niciun caz pasive sau indiferente. Dacă demersurile lor pe lângă autoritățile marocane au eșuat, acest eșec nu era rezultatul propriei lor inerții, ci al refuzului sistematic al autorităților marocane care au exercitat un control exclusiv asupra persoanei reclamantului [*Aarrass împotriva Belgiei* (dec.), 2021, pct. 37-41].

56. Curtea a concluzionat lipsa jurisdicției Belgiei asupra celor patru resortisanți sirieni care au solicitat vize, fără succes, de la Ambasada Belgiei în Liban, invocând riscul de rele tratamente în țara lor de origine. Pe de o parte, reclamantii nu erau resortisanți belgieni care cereau să beneficieze de protecția ambasadei lor, nici nu prezentau o relație de apartenență preexistentă cu Belgia. Pe de altă parte, reprezentanții diplomatici nu exercitaseră niciodată un control de fapt asupra persoanei reclamantilor. Aceștia au ales liber să se prezinte la ambasada Belgiei la Beirut, așa cum ar fi putut, pe de altă parte, să se orienteze către o altă ambasadă, și să depună acolo cererile lor de viză; în continuare, au putut în mod liber să părăsească localul ambasadei fără niciun obstacol în cale [*M.N. și alții împotriva Belgiei* (dec.) (MC), 2020, pct. 118]. În această privință, nu contează că reprezentanții diplomatici nu au avut, precum în prezenta cauză, decât rolul de „cutie de scrisori” sau să știe cui trebuie atribuite, administrației belgiene pe teritoriul național sau reprezentanților diplomatici la post în străinătate, deciziile în cauză (*ibidem*, pct. 114).

c. Acte săvârșite la bordul unei nave sau aeronave

57. Pe lângă actele reprezentanților diplomatici sau consulari, sunt și alte cazuri de exercitare extrateritorială a competenței sale din partea statului, de exemplu, la bordul aeronavelor înmatriculate în statul în cauză sau al navelor care navighează sub pavilionul său. În aceste situații specifice, atât dreptul internațional cutumiar, cât și dispozițiile convenționale au recunoscut și definit exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către statul vizat [*Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975; *Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 73; *Medvediev și alții împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 65; *Bakanova împotriva Lituaniei*, 2016, pct. 63; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 75].

d. Exercițarea prerogativelor de putere publică ale unui alt stat cu acordul acestuia

58. Curtea a recunoscut exercitarea extrateritorială a jurisdicției de către statul contractant care, cu consimțământul, la invitația expresă sau cu știința guvernului local, își asumă toate sau o parte din puterile publice exercitate în mod normal de către acesta [*Banković și alții împotriva Belgiei și altora* (dec.) (MC), 2001, pct. 71]. Prin urmare, deoarece conform unei norme de drept internațional cutumiar, convențională sau de alt tip, organele sale își asumă funcții executive sau judiciare pe un alt teritoriu decât al său, un stat contractant poate fi considerat răspunzător pentru încălcările Convenției comise în exercitarea funcțiilor sale, cu condiția ca faptele în chestiune să-i fie imputabile lui și nu statului teritorial [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 135].

59. În materie de extrădare, atunci când un stat solicită un mandat de arestare european sau internațional de la Interpol cu scopul plasării în detenție a unei persoane localizate în alt stat și când acesta din urmă execută mandatul în temeiul obligațiilor sale internaționale, statul solicitant este răspunzător, în temeiul Convenției, de această plasare în detenție, chiar dacă a fost executată de celălalt stat [*Vasiliciuc împotriva Republicii Moldova*, 2017, pct. 23-24; *Stephens împotriva Maltei (nr. 1)*, 2009, pct. 51-54]. Dacă mandatul de arestare cuprinde o neregularitate tehnică pe care autoritățile statului solicitat nu ar fi putut să o rezolve, trebuie atribuită statului solicitant răspunderea în temeiul Convenției în legătură cu mandatul de arestare nelegal eliberat de autoritățile sale în baza dreptului intern și executat de celălalt stat în temeiul obligațiilor sale internaționale (*ibidem*, pct. 52).

60. Comisia a trebuit să examineze acest tip de situație în decizia *X. și Y. împotriva Elveției*, 1977. În această cauză, un bărbat german s-a plâns că i s-a interzis intrarea de către autoritățile federale elvețiene, cu efect atât pe teritoriul elvețian, cât și în Liechtenstein (care, la momentul respectiv, nu

ratificase încă Convenția și se afla, astfel, în afara spațiului de aplicare a acesteia). În opinia Comisiei, a fost decisiv faptul că, în temeiul unui acord încheiat între Elveția și Liechtenstein, statul din urmă nu avea nicio posibilitate de a exclude efectele unei interdicții de intrare pronunțată de autoritățile elvețiene, doar acestea din urmă având dreptul să excludă Liechtenstein din domeniul de aplicare teritorială al unui astfel de act. În aceste condiții, Elveția trebuia să fie considerată răspunzătoare nu doar pentru procedură și pentru consecințele juridice ale interzicerii intrării pe propriul teritoriu, ci și pentru efectele interdicției în Liechtenstein. Într-adevăr, în conformitate cu relațiile speciale dintre cele două țări, autoritățile din Elveția care acționau în numele Liechtensteinului nu acționau altfel decât în temeiul competențelor lor naționale. În baza tratatului, acționau exclusiv în conformitate cu legea din Elveția și numai efectul actului lor se extindea asupra teritoriului statului Liechtenstein. Altfel spus, actul fusese îndeplinit în temeiul jurisdicției Elveției, care fusese extinsă asupra statului Liechtenstein. Comisia a constatat că actele autorităților din Elveția cu efect în Liechtenstein au avut ca rezultat ca toate persoanele cărora li se aplicau – inclusiv reclamantii – să se afle sub jurisdicția Elveției în sensul art. 1 din Convenție.

61. Curtea a examinat o problemă oarecum similară în cauza *Drozdz și Janousek împotriva Franței și Spaniei*, 1992, privind relațiile foarte speciale pe care Principatul Andorra le întreține cu Franța și cu Spania, mai ales înainte de reforma constituțională din 1993 (la acel moment, Andorra încă nu semnase și nu ratificase Convenția). Reclamantii fuseseră condamnați pentru jaf armat de către instanța competentă din Andorra (Tribunal des Corts), compusă din trei membri: un judecător (magistrat francez sau spaniol numit pe rând de fiecare dintre cei doi co-principi ai Andorrei, și anume președintele Republicii Franceze și episcopul de Urgell), un viguier episcopal (numit de episcopul de Urgell) și un magistrat francez delegat de viguierul francez (el însuși numit de co-principele francez). După condamnare, conform dreptului din Andorra, reclamantii aveau posibilitatea să aleagă executarea pedepsei în Franța sau în Spania; aceștia au ales atunci Franța. În fața Curții s-au plâns, în special, de faptul că nu au beneficiat de un proces echitabil; conform acestora, Franța și Spania erau răspunzătoare, pe plan internațional, de comportamentul autorităților din Andorra. Curtea nu a împărțit această opinie. A constatat că, dacă magistrații care proveneau din Franța sau din Spania judecau în instanțe andorrane, nu o făceau în calitate de judecători francezi sau spanioli. Aceste instanțe își îndeplineau sarcinile în mod autonom, iar sentințele și hotărârile lor erau în afara controlului autorităților din Franța și din Spania. În rest, nimic nu dădea de gândit că statele pârâte ar fi încercat să intervină în procesul reclamantilor în Andorra. Prin urmare, în măsura în care aceștia se plâneau de procedura în fața instanței andorrane, reclamantii nu se aflau sub jurisdicția Franței sau a Spaniei (pct. 96).

62. Folosind aceeași logică, Curtea a concluzionat că nu exista o legătură jurisdicțională în cauza *Brandão Freitas Lobato împotriva Portugaliei* (dec.), 2021, în care reclamanta, fost ministru de justiție în Timorul de Est, fusese condamnată penal de instanțele din Timorul de Est în care activau judecători portughezi puși la dispoziție în cadrul unui program de cooperare judiciară. Curtea a hotărât că judecătorii portughezi își exercitaseră funcțiile judiciare în numele Timorului de Est și nu al Portugaliei și că autoritățile portugheze nu aveau competența de a confirma sau de a infirma deciziile în litigiu; nu dispuneau, prin urmare, de nicio putere de apreciere cu privire la acuzația penală îndreptată împotriva reclamantei. Nici faptul că acești judecători păstrau unele drepturi profesionale în Portugalia și se aflau în continuare sub puterea disciplinară a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) din Portugalia (inclusiv pentru erori comise în străinătate), nici chiar faptul că CSM din Portugalia inițiaseră efectiv o anchetă și două proceduri disciplinare referitor la comportamentul acestor judecători în Timorul de Est, nu era suficient pentru a stabili o legătură jurisdicțională în privința procedurii penale în cauză. Pe de altă parte, reclamanta se afla sub jurisdicția Portugaliei în privința de drepturilor sale procedurale pe care le considera încălcate în cadrul procedurilor inițiate de CSM în urma plângerii sale.

63. Un alt exemplu în care Curtea a concluzionat că lipsa „jurisdicția” statului pârât este cauza *Gentilhomme, Schaff-Benhadj și Zerouki împotriva Franței*, 2002. Reclamante erau trei femei

franceze căsătorite cu bărbați algerieni cu reședința în Algeria. Conform unui acord semnat de Franța și Algeria în 1962, copiii francezi – inclusiv cei având în dreptul francez dublă cetățenie franco-algeriană – puteau fi educați în instituții franceze de stat situate în Algeria și administrate de Oficiul universitar și cultural francez pentru Algeria (OUCFA). Cu toate acestea, în 1988, guvernul algerian a trimis Ambasadei Franței din Alger o notă verbală prin care o informa că nu se mai putea proceda la înscrierea sau reînscrierea copiilor algerieni în instituții franceze; or, aceasta includea copiii reclamantelor, dreptul algerian nerecunoscând dubla cetățenie. Reclamantele au sesizat Curtea cu cereri împotriva Franței, susținând, între altele, încălcarea art. 2 din Protocolul nr. 1, din Protocolul nr. 8 și din Protocolul nr. 14 din Convenție. Curtea a constatat că situația în litigiu era direct determinată de o decizie pronunțată unilateral de Algeria. Indiferent de legalitatea deciziei din perspectiva dreptului internațional public, aceasta reprezenta concret refuzul Algeriei de a se conforma acordului din 1962. Autoritățile franceze, a căror exercitare în speță a „jurisdicției” pe teritoriul algerian se baza doar pe acest acord, nu au putut decât să acționeze în consecință cu privire la școlarizarea copiilor care se aflau în situația celor ai reclamantelor. Pe scurt, faptele denunțate fuseseră cauzate de o decizie imputabilă Algeriei, luată în mod suveran de aceasta pe propriul teritoriu și necontrolată de Franța. Altfel spus, în circumstanțele specifice ale cauzei, respectivele fapte nu puteau fi imputate Franței (pct. 20).

e. Recurgerea la forță de către agenți ai unui stat care operează în afara teritoriului său

64. În anumite circumstanțe, recurgerea la forță de către agenți ai unui stat care operează în afara teritoriului său – fie legal sau ilegal – poate face să intre sub jurisdicția acestui stat, în sensul art. 1, oricare persoană de sub controlul lor [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 136]. Un exemplu tipic de astfel de caz este cel al unei persoane încredințate agenților statului dincolo de frontierele acestuia, chiar dacă nu este vorba decât de presupuși agenți (*Razvoziaev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 161). La fel, controlul exercitat asupra unei persoane pe motivul unei incursiuni sau al unei operațiuni țintite ale forțelor armate sau ale poliției unui stat care operează în afara frontierelor sale, ar putea fi suficient pentru a plasa persoanele vizate sub autoritatea și/sau controlul efectiv al statului respectiv, cu atât mai mult cu cât astfel de încălcări țintite ale drepturilor omului de către un stat contractant pe teritoriul altui stat contractant compromit eficacitatea Convenției atât ca gardian al drepturilor omului, cât și ca garant al păcii, al stabilității și al statului de drept în Europa (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 127-128). În cauza *Carter*, acest principiu a fost aplicat unei executări extrajudiciare, premeditată și țintită de către agenți ai unui stat care acționau pe teritoriul altui stat în afara contextului unei operațiuni militare (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 130). În situațiile de acest fel, Curtea a subliniat că art. 1 din Convenție nu poate fi interpretat că permite unui stat contractant să comită, pe teritoriul altui stat, o încălcare a Convenției pe care nu ar putea să o comită pe propriul teritoriu (*Issa și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 71).

65. Astfel, Curtea a recunoscut că reclamanții se aflau sub „jurisdicția” statelor pârâte respective în următoarele situații:

- reclamantul, lider al PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan), reținut de agenți de securitate turci în zona internațională a aeroportului din Nairobi (Kenya) și dus în Turcia cu avionul. Curtea a constatat că – ceea ce guvernul turc nu a contestat – din momentul predării sale agenților turci de către agenții kenieni, reclamantul se aflase efectiv sub autoritatea Turciei și intra sub „jurisdicția” sa, deși Turcia își exercitase autoritatea în afara teritoriului său. Era cu atât mai adevărat cu cât persoana în cauză fusese obligată fizic să revină în Turcia de funcționari turci și a fost supusă autorității și controlului lor din momentul arestării sale [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), 2005, pct. 91];
- reclamanții, doi irakieni acuzați că au participat la uciderea a doi soldați britanici la scurt timp după invadarea Irakului în 2003, deținuți într-o închisoare militară în apropiere de

Bagdad și plângându-se că încredințarea lor iminentă autorităților irakiene i-ar pune în pericolul real să fie executați prin spânzurare. Curtea a apreciat că, din moment ce controlul exercitat de Regatul Unit asupra închisorilor sale militare din Irak și asupra persoanelor aflate acolo era absolut și exclusiv *de facto* și *de jure*, trebuia să se considere că reclamanții se aflau sub jurisdicția statului pârât [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit* (dec.), 2009, pct. 86-89];

- reclamanții, membri în echipajul unui cargou înmatriculat în Cambodgia și interceptat în largul insulelor Capului Verde de marina franceză fiind suspect de transportul unor cantități importante de droguri, consemnați în cabinele lor și păziți de militari francezi până la sosirea navei în Brest. Curtea a considerat că, ținând seama de existența controlului absolut și exclusiv al Franței, cel puțin *de facto*, asupra navei și a echipajului său de la momentul interceptării și în mod continuu și fără întreruperi, reclamanții se aflau sub jurisdicția Franței în sensul art. 1 din Convenție [*Medvediev și alții împotriva Franței* (MC), 2010, pct. 67];
- reclamanții, un grup de cetățeni somalezi și eritreeni, încercând să ajungă pe coastele italiene la bordul a trei ambarcațiuni, interceptați în marea liberă de nave ale Guardia di Finanza și ale pazei de coastă din Italia, transferați pe navele militare italiene și returnați în Libia, de unde pleaseră. Reamintind principiul de drept internațional potrivit căruia o navă în marea liberă este sub jurisdicția exclusivă definită prin pavilion, Curtea a respins încadrarea „salvare în marea liberă” prezentată de către Guvern pentru a descrie faptele și a refuzat să acorde importanță pretinsului nivel redus al controlului exercitat asupra reclamanților de agenții statului italian. Într-adevăr, faptele s-au derulat în întregime la bordul navelor forțelor armate italiene, al căror echipaj era compus exclusiv din militari naționali. De la urcarea lor la bord, până la predarea lor autorităților libiene, reclamanții s-au aflat sub controlul continuu și exclusiv, în drept și în fapt, al autorităților italiene [*Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 76-82].

66. Curtea s-a pronunțat, de asemenea, asupra răspunderii Turciei pentru actele „Republicii Turce a Ciprului de Nord” („RTCN”) în trei cauze rezultând dintr-o singură serie de evenimente legate de o manifestație a ciprioților greci organizată pentru a protesta împotriva ocupației turce a părții de nord a Ciprului. Unul dintre manifestanți a fost omorât în bătaie în zona-tampon a Națiunilor Unite. Trei zile mai târziu, după funeraliile acestuia, un alt bărbat a intrat în zona-tampon, în apropiere de locul unde primul decedase, s-a urcat pe un catarg în semn de protest și a fost doborât. Imediat după aceea, soldați turcii sau ciprioți turci au deschis focul asupra mulțimii adunate în zona-tampon, rănind, între alții, o femeie aflată în afara acestei zone, pe teritoriul cipriot necontestat. Curtea a trebuit, prin urmare, să stabilească dacă toți trei se aflau sub autoritatea și/sau controlul efectiv – și, astfel, sub jurisdicția – Turciei pe motivul actelor soldaților și agenților turci și al actelor „RTCN”. În acest scop, Curtea s-a întemeiat pe declarațiile agenților de poliție aparținând Forțelor ONU în Cipru, pe rapoartele acestora și ale Secretarului General al Organizației Națiunilor Unite, ca și pe înregistrările video și fotografiile prezentate de reclamanți. Curtea a subliniat că victima din prima cauză decedase în urma agresiunii polițiștilor și a militarilor ciprioți turci asupra manifestanților civili și că, în pofida prezenței forțelor armate turce și a polițiștilor ciprioți turci în zona-tampon, nu se făcuse nimic pentru a preveni sau a opri agresiunea, nici pentru a veni în ajutorul victimei [*Isaak împotriva Turciei* (dec.), 2008]. Cu privire la bărbatul care era victima directă în a doua cauză, Curtea a constatat că acesta intrase în zona-tampon, catargul pe care se cățăraseră se afla pe teritoriul RTCN și gloanțele care îl ucisese erau proveneau de la forțele „RTCN” (*Solomou și alții împotriva Turciei*, 2008, pct. 48-50). În sfârșit, în ceea ce privește reclamanta din a treia cauză, deși suferise vătămările pe un teritoriu acoperit de Convenție, dar pe care Turcia nu exercita niciun control, aceste vătămări au fost provocate de gloanțele care proveneau de la forțele RTCN [*Andreou împotriva Turciei* (dec.), 2008]. Astfel, faptele incriminate intrau sub „jurisdicția” Turciei, în sensul art. 1 din Convenție, și angajau răspunderea acestui stat în temeiul Convenției.

67. Într-o decizie în care nu fusese contestată problema jurisdicției statului pârât, Curtea a considerat că nu trebuie să determine locația exactă în care s-au produs evenimentele în litigiu, dat fiind că statul pârât deja admisesese că rudele reclamanților fuseseră considerați teroriști și fuseseră omorâți cu focuri de armă trase din elicoptere [*Pad și alții împotriva Turciei* (dec.), 2007, pct. 54].

68. Curtea a concluzionat că era admisibilă cererea care privea uciderea țintită a unui transfug, fost agent al serviciilor de securitate și disident politic rus comisă în Regatul Unit de persoane cu calitatea de agenți ai statului rus. Ancheta publică a permis stabilirea dincolo de orice îndoială rezonabilă a faptului că victima fusese otrăvită cu poloniu 210, un izotop radioactiv rar, și că această otravă i-a fost administrată de doi resortisanți ruși veniți în Regatul Unit la instrucțiunile serviciului federal de securitate din Federația Rusă (ulterior, au fost inculpați pentru omor de poliția britanică). Curtea a încercat să stabilească dacă acest asasinat putea fi analizat ca exercitarea unei puteri și a unui control fizic asupra vieții celui în cauză într-o situație de țintire directă („*proximate targeting*” în limba engleză). Cu toate acestea, dovezile sugerau cu putere că decesul victimei era rezultatul unei operațiuni complexe și planificate dinainte; defunctul nu fusese o victimă întâmplătoare a operațiunii și nu ar fi putut înghiți poloniu 210 în mod accidental. În acest sens, Curtea a recunoscut că victima se aflate sub controlul fizic a doi agenți ruși, care își exercitaseră puterea asupra vieții sale, creând astfel o legătură jurisdicțională suficientă în sensul art. 1 din Convenție (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 158-161 și pct. 170).

69. Din momentul în care, prin intermediul agenților săi, își exercită controlul și autoritatea asupra unei persoane, și, pe cale de consecință, jurisdicția, statul are obligația în temeiul art. 1 de a recunoaște acestuia drepturile și libertățile definite în Titlul I din Convenție privind speța sa. În acest sens, în continuare, drepturile care decurg din Convenție pot fi „fracționate și adaptate” [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 137; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 74; *Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 126].

f. Alte situații

70. Pot exista alte situații în care natura legăturii dintre reclamant și statul pârât permite să se concluzioneze că statul și-a exercitat efectiv autoritatea sau controlul asupra reclamantului. Astfel, Curtea a hotărât că decesul prin înec al unui resortisant moldovean minor pe când era în vacanță într-o tabără din România se afla sub jurisdicția Moldovei, dat fiind că vacanța sa pe litoralul românesc fusese organizată de Ministerul moldovean al Tineretului și Sportului și că ministerul desemnase și mandatase trei dintre funcționarii săi ca responsabili de grup pentru supravegherea tinerilor. Pe de altă parte, din dosar nu reieșea că ar fi fost implicați funcționari români în supravegherea tinerilor moldoveni, inclusiv a victimei (*Veronica Ciobanu împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 26).

3. Puterea exercitată pe un teritoriu dat

71. Referitor la titlul de jurisdicție întemeiat pe „controlul efectiv” al unui teritoriu, mai întâi trebuie să se constate că acesta nu înlocuiește sistemul de notificare în temeiul art. 56 (fostul art. 63) din Convenție, pe care, la momentul redactării acesteia, statele contractante hotărâseră să-l creeze pentru teritoriile de peste mări ale căror relații internaționale le asigurau. Primul paragraf al acestui articol prevede un dispozitiv care să le permită statelor respective extinderea aplicării Convenției la un asemenea teritoriu „ținând seama de necesitățile locale”. Existența acestui dispozitiv, care a fost integrat în Convenție pentru motive istorice, ne poate fi interpretată în prezent, în lumina condițiilor actuale, ca limitând domeniul noțiunii de „jurisdicție” în sensul art. 1. Situațiile vizate de principiul „controlului efectiv” se disting categoric de cele în care un stat contractant nu a declarat, prin notificarea prevăzută la art. 56, extinderea aplicării Convenției sau a unuia dintre protocoalele la aceasta la un teritoriu de peste mări ale căror relații internaționale le asigură [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 140; *Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975].

72. Convenția este un instrument constituțional al ordinii publice europene. Aceasta nu reglementează actele statelor care nu sunt parte, nici nu are pretenția de a cere Părților Contractante să impună normele sale unor asemenea state [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 141]. Prin urmare, este evident că, în cele două situații mai sus menționate, competența *ratione personae* a Curții nu se poate extinde decât asupra unui stat parte la Convenție. Într-adevăr, un stat contractant care, prin intermediul forțelor sale armate, ocupă teritoriul altui stat trebuie, în principiu, considerat răspunzător, având în vedere Convenția, pentru încălcările drepturilor omului care sunt săvârșite acolo deoarece, în caz contrar, locuitorii acestui teritoriu ar fi privați de drepturile și libertățile de care aceștia beneficiau până atunci și ar exista „un vid” în protejarea acestor drepturi și libertăți în „spațiul juridic al Convenției”. Totuși, dacă este important de stabilit jurisdicția statului ocupant în acest tip de cazuri, aceasta nu înseamnă, *a contrario*, că jurisdicția în sensul art. 1 nu poate exista niciodată în afara teritoriului statelor membre ale Consiliului European. Curtea nu a aplicat niciodată o asemenea restrângere în jurisprudența sa (*ibidem*, pct. 142 și jurisprudența citată).

73. În toate cauzele examinate până în prezent de Curte din această perspectivă, este vorba de controlul teritoriului unui stat contractant de un alt stat contractant în contextul unui conflict armat. Într-o asemenea situație, problema „jurisdicției” apare atunci când un stat pierde controlul efectiv asupra întregului teritoriu sau asupra unei părți din teritoriul său internațional recunoscut. Problema jurisdicției și a răspunderii statului poate fi atunci prezentată din două unghiuri diferite. Atunci când un stat atacă integritatea teritorială și politică a unui alt stat, capetele de cerere prezentate în fața Curții pot fi îndreptate:

1. împotriva părții contractante „active”, care își exercită autoritatea în afara teritoriului său; acest lucru se poate face în trei moduri:
 - i. ocuparea militară completă sau parțială a unui alt stat;
 - ii. sprijinul dat unei insurecții sau unui război civil în alt stat;
 - iii. instalarea (sau ajutorul pentru instalarea), pe teritoriul altui stat, a unei entități nerecunoscute ca stat suveran de comunitatea internațională;
2. împotriva Părții Contractante „pasive”, care suportă acțiuni definite supra.

74. După cum se va vedea în continuare, în aceste două cazuri, răspunderea statului pârât urmează o logică diferită.

a. Jurisdicția statului „activ” în temeiul acțiunilor sale militare în afara teritoriului său

75. Cu privire la statul „activ”, Curtea trebuie mai întâi să stabilească dacă pretinsele fapte țin cu adevărat de „jurisdicția” sa în sensul art. 1 din Convenție.

76. Principiul conform căruia jurisdicția statului contractant în sensul art. 1 se limitează la propriul teritoriu cunoaște o excepție atunci când, ca urmare a unei acțiuni militare – legală sau nu – statul exercită un control efectiv asupra unei zone aflate în afara teritoriului său. Obligația de a asigura într-o astfel de zonă respectarea drepturilor și a libertăților garantate de Convenție derivă din existența acestui control, fie el exercitat direct, prin intermediul forțelor armate ale statului, fie prin intermediul unei administrații locale subordonate [*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 106, și jurisprudența citată].

77. Atunci când este stabilit un astfel de control asupra unui teritoriu, nu este necesar să se determine dacă statul contractant care îl deține exercită un control precis asupra politicilor și acțiunilor administrației publice locale care îi este subordonată. Dat fiind faptul că asigură supraviețuirea acestei administrații prin intermediul sprijinului militar și de alt tip, statul respectiv își angajează răspunderea pentru politicile și acțiunile întreprinse. Art. 1 îl obligă să recunoască, pe teritoriul în cauză, toate drepturile materiale enunțate în Convenție și în Protocoalele adiționale pe

care le-a ratificat, iar încălcările acestor drepturi îi sunt imputabile [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 76-77; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 138; *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 106]. De altfel, din moment ce un stat contractant exercită un control global asupra unei zone aflate în afara teritoriului său național, răspunderea sa nu se limitează doar la actele comise de soldații sau de funcționarii săi în această zonă, ci se extinde și la faptele administrației locale care supraviețuiește datorită sprijinului său militar sau de alt tip [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 77; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 316].

78. Este o problemă de fapt dacă un stat membru exercită sau nu un control efectiv asupra unui teritoriu din afara granițelor sale. Pentru a se pronunța, Curtea se referă, în primul rând, la următoarele două criterii:

- numărul soldaților trimiși de stat pe teritoriul respectiv; este criteriul căruia Curtea, până în prezent, i-a acordat cea mai mare greutate [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1996, pct. 16 și 56; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 387];
- măsura în care sprijinul militar, economic și politic furnizat de stat administrației locale subordonate îi asigură acesteia influență și control în regiune [*ibidem*, pct. 388-394; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 139].

79. În cazul în care Curtea stabilește că faptele cauzei se aflau sub „jurisdicția” statului pârât, atunci obligațiile principale ale acestui stat sunt două:

- obligația negativă de a se abține de la acțiuni ilegale în temeiul Convenției [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 320-321];
- obligația pozitivă de a asigura într-o astfel de zonă respectarea drepturilor și a libertățile garantate de Convenție – cel puțin potrivit jurisprudenței generale a Curții (*ibidem*, pct. 322).

80. Cauzele examinate de Curte în lumina principiilor enunțate supra pot fi grupate în două subcategorii:

- a. cauzele referitoare la o „ocupație” militară în sensul clasic definit la art. 42 din Regulamentul de la Haga privind legile și obiceiurile războiului terestru, potrivit căruia „un teritoriu este socotit ocupat când se găsește de fapt sub autoritatea armatei inamice. Ocupația nu se întinde decât asupra teritoriilor unde această autoritate este stabilită și în măsură să se exercite.”
- b. cauzele privind crearea, pe teritoriul unui stat contractant, a unei entități nerecunoscute de comunitatea internațională ca stat suveran și cu sprijinul militar, economic și politic al altui stat contractant.

i. Ocupația militară „clasică”

81. Problema răspunderii puterii ocupante în cadrul unei ocupații militare „clasice” a fost ridicată în mai multe cauze cu privire la *Irak*. La 20 martie 2003, forțele armate ale Statelor Unite, ale Regatului Unit și ale aliaților lor au intrat în Irak în vederea răsturnării regimului ba'athist aflat la putere la acea vreme. La 1 mai 2003, aliații au declarat că principalele operațiuni de luptă au fost încheiate, iar Statele Unite și Regatul Unit au devenit puterile ocupante. Au creat Autoritatea provizorie a coaliției pentru „a exercita temporar atribuțiile guvernului” și, în special, restabilirea securității în Irak. Rolul de a asigura securitatea asumat de puterile ocupante a fost recunoscut în Rezoluția 1483 a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, adoptată la 22 mai 2003, care cerea Autorității să „promoveze bunăstarea populației irakiene asigurând o administrație eficientă a teritoriului, în special ocupându-se de restabilirea condițiilor de siguranță și de stabilitate [...]”. Ocupația a luat sfârșit la 28 iunie 2004 cu dizolvarea Autorității provizorii a coaliției și transferul puterilor sale

depline către guvernul irakian interimar. În perioada ocupației, Regatul Unit primise comanda Diviziei Multinaționale Sud-Est [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 9-23].

82. Cauza *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, a privit decesul a șase rude ale reclamantilor la Basra în 2003, la momentul când Regatul Unit avea statutul de putere ocupantă. Trei dintre ei au fost uciși sau răniți mortal cu gloanțe de soldați britanici; o altă victimă a fost rănită mortal în timpul unui schimb de focuri între o patrulă britanică și trăgători neidentificați; un altul a fost bătut de către soldați britanici și apoi constrâns să se arunce într-un râu, unde s-a înecat; pe corpul ultimei victimei, decedate într-o bază militară britanică, au fost numărate 93 de leziuni. Curtea a subliniat că, după răsturnarea regimului ba'athist și până la instaurarea guvernului interimar, Regatul Unit își asumase în Irak (împreună cu Statele Unite) anumite prerogative de putere publică ce aparțin în mod normal unui stat suveran. În special, Regatul Unit își asumase puterea și responsabilitatea menținerii securității în sud-estul țării. În aceste circumstanțe excepționale, o legătură jurisdicțională, în sensul art. 1 din Convenție, exista între Regatul Unit și persoanele ucise în timpul operațiunilor de securitate efectuate de soldații britanici între mai 2003 și iunie 2004. În lumina acestei concluzii, Curtea a considerat inutil să cerceteze dacă și jurisdicția Regatului Unit era stabilită, întrucât acest stat exercita un control militar efectiv în sud-estul Irakului în timpul acestei perioade (pct. 143-150). Acestea fiind spuse, după cum a precizat ulterior Curtea, expunerea situației de fapt în hotărârea *Al-Skeini și alții* conține elemente care tind să demonstreze că Regatul Unit era departe de a controla efectiv sud-estul țării pe care îl ocupa; aceasta este și constatarea la care ajunsese instanța britanică competentă după audierea mărturiilor pe acest subiect în cursul procedurii interne [*Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, pct. 75, referindu-se la *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 20-23 și 80].

83. În aceeași zi cu hotărârea *Al-Skeini și alții*, Curtea a pronunțat hotărârea în cauza *Al-Jedda împotriva Regatului Unit*, 2011. Această cauză privea încarcerarea unui civil irakian, timp de peste trei ani (2004-2007), într-o tabără de detenție administrată de forțele britanice în Basra. Spre deosebire de cauza *Al-Skeini și alții*, faptele din această cauză se produsese după sfârșitul regimului de ocupație, atunci când puterea trecuse deja în mâinile guvernului interimar; totuși, forța multinațională, inclusiv forțele britanice, încă mai staționa în Irak la cererea guvernului și cu autorizarea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Guvernul pârât susținea că detenția în litigiu nu ținea de jurisdicția Regatului Unit; într-adevăr, reclamantul ar fi fost încarcerat într-un moment când forțele britanice operau în cadrul unei forțe multinaționale cu mandat dat de Consiliul de Securitate și subordonată Națiunilor Unite. Măsura în litigiu ar fi fost luată de soldații britanici nu în temeiul atribuțiilor suverane ale Regatului Unit, ci al atribuțiilor internaționale ale forței multinaționale care acționa conform unei decizii obligatorii a Consiliului de Securitate. Curtea a respins acest argument. A subliniat că, la data invadării Irakului, nicio rezoluție a Consiliului de Securitate nu prevedea modul în care trebuiau repartizate rolurile în Irak dacă regimul era răsturnat. În mai 2003, Regatul Unit și Statele Unite, după înlăturarea vechiului regim, își asumau controlul securității în Irak; ONU îi revenea un rol în domeniile ajutorului umanitar, al sprijinului pentru reconstrucția Irakului și al ajutorului pentru constituirea unei autorități provizorii irakiene, dar nu în materie de securitate. Pentru Curte, rezoluțiile ulterioare nu au schimbat cu nimic situația. Deoarece Consiliul de Securitate nu exercita nici controlul efectiv și nici autoritatea și controlul finale asupra acțiunilor și omisiunilor soldaților forței multinaționale, încarcerarea celui în cauză nu i se putea imputa ONU. Această încarcerare fusese decisă de ofițerul britanic aflat la comanda centrului de detenție și avusese loc într-un centru de detenție din orașul Basra aflat exclusiv sub autoritatea forțelor britanice. Când hotărârea menținerii reclamantului în stare de detenție fusese reexaminată în diferite stadii de organe din care făceau parte funcționari irakieni și reprezentanți ai forței multinaționale care nu erau britanici, aceste proceduri de control nu au avut drept efect împiedicarea imputării deținerii respective Regatului Unit. Domnul Al-Jedda s-a aflat, prin urmare, pe toată durata detenției sub autoritatea și controlul Regatului Unit. În consecință, Curtea a considerat că încarcerarea reclamantului era imputabilă Regatului Unit și că, pe durata detenției sale, cel în cauză s-a aflat sub jurisdicția acestei țări în sensul art. 1 din Convenție (pct. 76-86). Curtea s-a

concentrat, prin urmare, mai degrabă pe problema dacă reclamantul era efectiv supus puterii statului pârât, decât pe examinarea gradului și a naturii controlului exercitat de Regatul Unit asupra teritoriului respectiv.

84. Aceași abordare a fost urmată în cauza *Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, privind capturarea fratelui reclamantului de forțele armate britanice și detenția sa la Camp Bucca, în sud-estul Irakului, în cursul ostilităților din 2003. Reclamantul a susținut că fratele său era în grija forțelor Regatului Unit și că pe cadavrul acestuia găsit mai târziu se aflau semne care arătau că fusese torturat și executat. La fel ca în cauza *Al-Skeini și alții*, Curtea nu a considerat necesar să răspundă la întrebarea dacă Regatul Unit controla efectiv zona în cauză în perioada vizată, deoarece victima directă se afla sub jurisdicția acestei țări pentru un alt motiv. În această privință, Curtea a respins argumentul Guvernului care nega aplicarea oricărei jurisdicții întrucât, referitor la perioada de după intrarea acestuia la Camp Bucca, fratele reclamantului ar fi trecut de sub puterea Regatului Unit sub aceea a Statelor Unite. Ținând seama de dispozitivul în vigoare la Camp Bucca, Curtea a apreciat că Regatul Unit își păstrase autoritatea și controlul asupra victimei directe. Această autoritate și acest control se aplicaseră atât intrării fratelui reclamantului în tabără, cât și perioadei ulterioare, atunci când fusese transportat în incinta echipei mixte de interogare avansată, controlată în totalitate de forțele britanice. În urma interogării, autoritățile britanice îl trecuseră într-una din categoriile prevăzute de dreptul internațional umanitar, hotărând că acesta era un „civil” care nu reprezenta nicio amenințare pentru securitate și dispunând punerea sa în libertate de îndată ce o vor permite circumstanțele. În fine, era clar că, atunci când fusese transportat în zona de detenție a civililor în vederea punerii sale în libertate, fratele reclamantului era păzit de personal militar armat și sub autoritatea și controlul Regatului Unit până la coborârea din autocarul în care părăsise tabăra. *S-a aflat, prin urmare, sub jurisdicția Regatului Unit în perioada în litigiu* (pct. 75-80).

85. În cauza *Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, Curtea a extins conceptul de jurisdicție extrateritorială în raport cu hotărârile *Al-Skeini și alții* și *Al-Jedda*, subliniind expres că statutul de „putere ocupantă”, în sensul art. 42 din Regulamentul de la Haga privind legile și obiceiurile războiului terestru, nu era decisiv în sine pentru problema jurisdicției în sensul art. 1 din Convenție (pct. 142). În urma invadării Irakului, guvernul olandez a oferit trupe care, din iulie 2003 în martie 2005, își aveau baza în partea de sud-est a țării, în cadrul unei divizii multinaționale plasate sub comanda unui ofițer din forțele armate ale Regatului Unit. În prezenta cauză, fiul reclamantului a fost rănit mortal de gloanțe în aprilie 2004, pe când încerca să traverseze un punct de control al Corpului apărării civile irakiene (CIDC) dar unde erau prezenți, de asemenea, membri ai armatei regale olandeze plasați sub comanda și supravegherea directă a unui ofițer din aceeași armată; un locotenent olandez fusese cel care a tras. Curtea a subliniat că Țările de Jos nu renunțaseră la jurisdicția lor prin simplul fapt că acceptaseră controlul operațional al unui ofițer britanic. Astfel cum indicau documentele din dosar, nu numai că Țările de Jos păstrasera comanda deplină asupra personalului lor militar din Irak, dar elaborarea normelor distincte privind recurgerea la forță în Irak rămânea domeniul rezervat al fiecărui stat furnizor. Curtea a concluzionat așadar, în circumstanțele cauzei, că forțele olandeze nu erau puse la dispoziția altui stat, fie acesta Irakul sau Regatul Unit, și că decesul fratelui reclamantului *se petrecuse în cadrul jurisdicției Țărilor de Jos* (pct. 142).

86. În schimb, Curtea a ajuns la o *concluzie opusă* în cauza *Issa și alții împotriva Turciei*, 2004, referitoare la păstori kurzi irakieni care au fost arestați de soldați turci în timpul unei operațiuni militare turce în nordul Irakului, în 1995, ulterior duși într-o cavernă și uciși. În opinia Curții, în pofida numărului mare de soldați implicați în această operațiune, nu se putea spune că Turcia exercita un control efectiv asupra întregii regiuni în cauză. Mai mult, nu era stabilit suficient prin probele de la dosar că forțele armate turce desfășurau operațiuni în locul geografic respectiv atunci când victimele se aflau acolo. Prin urmare, *victimele directe nu puteau fi considerate ca aflându-se sub jurisdicția Turciei* (pct. 71-82).

87. Într-o cauză între state îndreptată împotriva Rusiei, guvernul ucrainian a formulat o serie de capete de cerere legate de evenimentele din perioada 27 februarie 2014 – 26 august 2015, în care

regiunea Crimeea (inclusiv orașul Sevastopol) fusese integrată în Federația Rusă. Curtea a abordat problema „jurisdicției” statului pârât examinând separat două perioade: perioada anterioară datei de 18 martie 2014, când a fost semnat de către Federația Rusă, „Republica Crimeea” și orașul Sevastopol un „tratat de unificare” care prevedea anexarea Crimeei de către Rusia, și perioada ulterioară acestei date. În ceea ce privește perioada anterioară datei de 18 martie 2014, Curtea a urmat abordarea sa obișnuită, definită în hotărârea *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 133-140, conform căreia este necesar să se recunoască în mod excepțional exercitarea jurisdicției extrateritoriale bazată pe „controlul efectiv” al statului asupra zonei respective. Curtea și-a întemeiat concluzia pe o apreciere detaliată a probelor legate de circumstanțele cauzei, evaluând atât puterea, cât și comportamentul concret al forțelor militare ruse în Crimeea. Cu privire la primul aspect (puterea), Curtea a considerat că nu poate fi decisiv aspectul dacă întărirea prezenței militare a Rusiei în Crimeea la acea vreme era formal în conformitate cu acordurile bilaterale în vigoare între cele două state: Curtea a considerat necesar să acorde mai multă importanță amplitudinii și puterii relative, ca și potențialului de luptă al forțelor armate ale statului pârât de pe teritoriul în litigiu, precum și motivelor invocate pentru a justifica întărirea acestei prezențe. Cu privire la al doilea punct (comportamentul concret), Curtea a ținut seama de nivelul de implicare activă a militarilor ruși în evenimentele în litigiu care au avut loc în Crimeea, ca și de declarațiile publice ale diversilor înalți conducători ai statului pârât. Având în vedere ansamblul probelor, Curtea a concluzionat că, pe perioada vizată, Rusia a exercitat un control efectiv asupra Crimeei. În aceste circumstanțe, nu era necesar să se determine dacă stat pârât exercita un control precis asupra politicilor și acțiunilor administrației locale. Faptul că guvernul ucrainian nu făcuse uz de dreptul său, prevăzut de art. 15 din Convenție, de a deroga de la obligațiile ce decurg din Convenție cu privire la Crimeea pentru respectiva perioadă, nu avea nicio incidență asupra concluziilor privind jurisdicția statului pârât în sensul art. 1 din Convenție. Pe scurt, pretinsele victime ale practicii administrative denunțate de guvernul ucrainian se aflau sub „jurisdicția” statului rus în timpul perioadei în cauză, fără a trebui să se verifice în plus dacă această jurisdicție se întemeia și pe principiul „autorității unui agent al statului” [*Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea)* (MC) (dec.), 2020, pct. 308-352].

ii. Crearea unei entități nerecunoscute de comunitatea internațională

88. Curtea a examinat acest gen de situație în patru contexte istorico-politice: răspunderea Turciei pentru încălcările Convenției săvârșite în *Nordul Ciprului*, răspunderea Rusiei pentru încălcările comise, respectiv, în *Transnistria* și în *Osetia de Sud* și *Abhazia* și răspunderea Armeniei pentru încălcările care au avut loc în *Nagorno-Karabah*.

89. Dacă autoritățile unui stat contractant aprobă, în mod formal sau tacit, acțiuni ale unor persoane particulare care încalcă drepturile garantate de Convenție ale altor persoane particulare care se află sub jurisdicția sa, răspunderea acelui stat poate fi angajată în temeiul Convenției. Acest lucru este valabil cu atât mai mult în cazul recunoașterii de către statul în discuție a actelor autorităților autoproclamate și nerecunoscute pe plan internațional [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 318].

90. Prima serie de cauze tratează situația care domnește în nordul Ciprului de când *Turcia* a efectuat acolo operațiuni militare în iulie și august 1974 și divizarea care de atunci continuă pe teritoriul Ciprului. În fața organelor Convenției, Ciprul a afirmat că *Turcia* era răspunzătoare față de Cipru pentru pretinsele încălcări în pofida proclamării „Republicii Turce a Ciprului de Nord” („RTCN”) în noiembrie 1983, urmate de adoptarea „Constituției RTCN” în mai 1985. Ciprul a afirmat că „RTCN” era o entitate ilegală în dreptul internațional și a subliniat condamnarea de către comunitatea internațională a creării „RTCN”. La rândul său, *Turcia* a susținut că „RTCN” era un stat constituțional și democrat, independent politic de orice alt stat suveran, inclusiv *Turcia*. De aceea a subliniat că presupusele încălcări erau imputabile exclusiv „RTCN” și că nu putea fi considerată răspunzătoare din perspectiva Convenției de actele sau inacțiunile aflate la originea acestor plângeri [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 13-16].

91. Comisia și Curtea au reafirmat că, date fiind practica internațională și condamnările exprimate în rezoluțiile Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite și ale Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, era clar că „RTCN” nu era recunoscută de comunitatea internațională ca stat în lumina dreptului internațional. Republica Cipru, Înaltă Parte Contractantă la Convenție, rămâne singurul guvern legitim al Ciprului [*Cipru împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1975; *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 1995, pct. 40; *Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1996, pct. 44; *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 61; *Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 193].

92. Curtea a recunoscut că pretinsele încălcări săvârșite în Nordul Ciprului se aflau sub jurisdicția Turciei în următoarele cauze:

- În două prime cauze între state examinate în decizia sa *Cipru împotriva Turciei*, 1975, Comisia a declarat că forțele armate turce din Cipru erau reprezentanți ai Turciei și, prin urmare, se aflau sub jurisdicția acestui stat toate bunurile sau persoanele aflate în Cipru atâta timp cât militarii săi își exercitau autoritatea asupra acestor persoane sau bunuri.
- În cauza *Loizidou împotriva Turciei* (excepții preliminare), 1995, în care reclamanta, o cipriotă greacă, se plângea de imposibilitatea de a avea acces la bunurile sale aflate în Nordul Ciprului, Curtea a constatat, în faza excepțiilor preliminare, că pierderea, de către reclamantă, a controlului asupra bunurilor sale era rezultatul ocupării de trupele turce a părții de nord a Ciprului și al creării „RTCN” în această regiune, și că trupele turce o împiedicaseră pe reclamantă să aibă acces la proprietatea sa. Actele denunțate erau, prin urmare, de natură a se afla sub „jurisdicția” Turciei în sensul art. 1 din Convenție (*ibidem*, pct. 63-64). În hotărârea pe fond din aceeași cauză, aflându-se pe terenul „imputabilității” pretinsele încălcări Turciei, a considerat că nu era cazul să stabilească dacă în realitate Turcia exercita în amănunt un control asupra politicii și a acțiunilor autorităților din „RTCN”. În fapt, numărul mare de soldați turci care au participat la misiuni active în zona în litigiu atesta că armata turcă exercita în practică un control global asupra acestei părți a insulei; acest control angaja răspunderea sa pentru politicile și acțiunile „RTCN”. Persoanele afectate de această politică sau de aceste acțiuni se aflau, prin urmare, sub „jurisdicția” Turciei, iar pretinsele încălcări erau, astfel, „imputabile” acestui stat [*Loizidou împotriva Turciei* (fond), 1996, pct. 52-57].
- În cauza interstatală *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, Curtea a reiterat constatarea generală din cauza *Loizidou*, conform căreia Turcia exercita în practică un control global asupra nordului Ciprului prin intermediul prezenței sale militare la fața locului, iar în consecință răspunderea din perspectiva Convenției era angajată pentru politicile și acțiunile autorităților „RTCN”. Curtea a subliniat că răspunderea Turciei în temeiul Convenției nu se poate limita la actele comise de soldații sau de funcționarii săi în Nordul Ciprului, ci se extindea și la faptele „RTCN” care supraviețuiau cu sprijinul militar și de alt tip al Turciei. „Jurisdicția” Turciei se aplica, prin urmare, tuturor drepturilor materiale enunțate în Convenție și în Protocoalele adiționale pe care le ratificase, iar pretinsele încălcări ale acestor drepturi îi erau imputabile (pct. 76-77).
- În cauza *Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, privind asasinarea mai multor foști rezidenți ai „RTCN” pe teritoriul Republicii Cipru și la anchetele desfășurate în această privință de autoritățile din „RTCN”, Curtea a reiterat că, în opinia comunității internaționale, Turcia ocupa Nordul Ciprului, „RTCN” nefiind recunoscută ca stat în lumina dreptului internațional. Nordul Ciprului se afla sub controlul efectiv al Turciei în sensul Convenției. În plus, presupușii făptuitori ai omorurilor se refugiaseră în „RTCN” și, în consecință, Republica Cipru a fost împiedicată să avanseze în propria cercetare penală cu privire la aceștia și, prin urmare, să se conformeze obligațiilor care îi revin în temeiul Convenției (pct. 193).

93. A doua serie de cauze privește răspunderea Rusiei pentru actele săvârșite în „Republica Moldovenească Nistreană” înființată într-o parte a teritoriului Moldovei. Astfel, în cauza *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, reclamanții, condamnați la moarte și, respectiv, la pedepse grele cu închisoarea de „curtea supremă” a acestei entități, pretindeau o serie de încălcări ale drepturilor fundamentale, imputabile, în opinia lor, Rusiei. Curtea a constatat că, în 1991-1992, forțe ale fostei Armate a 14-a (care a aparținut succesiv URSS și Rusiei) staționate în Transnistria, au luptat alături de și în interesul forțelor separatiste transnistrene. Au fost transferate cantități mari de arme din arsenalul Armatei a 14-a în mod deliberat separatistilor, care, în plus, și-au putut însuși alte arme, fără a fi împiedicați de militarii ruși. În plus, pe întreaga durată a înfruntărilor dintre autoritățile moldovenești și separatiștii transnistreni, conducătorii ruși au susținut, prin declarațiile lor politice, autoritățile separatiste. Chiar după acordul de încetare a focului, Rusia a continuat să sprijine militar, politic și economic, regimul separatist, asigurându-i astfel supraviețuirea și consolidarea, ca și dobândirea unei anumite autonomii în raport cu Moldova. În opinia Curții, toate faptele comise de soldații ruși față de reclamanți, inclusiv încredințarea acestora către regimul separatist, în contextul colaborării autorităților ruse cu acest regim ilegal și nerecunoscut de comunitatea internațională, erau de natură să angajeze răspunderea pentru consecințele actelor acestui regim. Toate elementele din dosar dovedeau că regiunea transnistreană continua să fie sub autoritatea efectivă, sau cel puțin sub influența decisivă, a Rusiei și că, în orice caz, supraviețuia cu sprijinul militar, economic, financiar și politic pe care i-l furniza atât înainte, cât și după ce ratificase Convenția. În aceste circumstanțe, reclamanții se aflau sub „jurisdicția” Rusiei și răspunderea acesteia este angajată în privința actelor denunțate (pct. 377-394).

94. Această concluzie despre răspunderea Rusiei cu privire la Transnistria a fost reiterată în următoarele cauze:

- În cauza *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, referitoare la detenția continuă a 2 din cei 4 reclamanți din cauza *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, după pronunțarea hotărârii Marii Camere în această cauză și în pofida acestei hotărâri. Curtea a examinat dacă politica de sprijin către regimul separatist transnistrean dusă de Rusia a evoluat între 2004 și 2007, data punerii în libertate a reclamanților. A constatat că Rusia continua să mențină relații strânse cu „Republica Moldovenească Nistreană”, în special oferind acestui regim un sprijin politic, financiar și economic. Suplimentar, Curtea a observat că armata rusă (trupe, echipament și muniție) încă mai staționa pe teritoriul Moldovei la data eliberării reclamanților și astfel încălca atât angajamentele Rusiei de retragere completă, cât și legislația Republicii Moldova. Prin urmare, reclamanții se aflau sub „jurisdicția” Rusiei, în sensul art. 1 din Convenție (pct. 116-120).
- În cauza *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, privind capătul de cerere formulat de copii și de părinți aparținând comunității moldovenești din Transnistria în legătură cu efectele unei politici lingvistice adoptate în 1992 și în 1994 de regimul separatist și care interzicea folosirea alfabetului latin în instituțiile școlare, precum și cu măsurile luate succesiv pentru aplicarea acestei politici. Reiterând constatările sale deja cuprinse în hotărârile *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 1999, și *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, Curtea a subliniat că Rusia continua să sprijine militar, economic și financiar separatiștii din Transnistria (furnizând gaz, plătind pensii etc.). Astfel, faptele incriminate intrau sub jurisdicția Rusiei, deși agenții ruși nu fuseseră direct implicați deloc în măsurile luate împotriva școlilor reclamanților (pct. 116-123).
- În cauza *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, care privea detenția unui bărbat bănuț de înșelătorie, dispusă de instanțele din „Republica Moldovenească Nistreană”. În lipsa unor noi informații relevante care să dovedească contrarul, Curtea a considerat concluzia sa cu privire la jurisdicția Rusiei, exprimată în toate hotărârile citate anterior, ca fiind încă valabilă pentru perioada examinată în speță (pct. 109-111); a se

vedea același raționament pentru o perioadă ulterioară în *Apcov împotriva Republicii Moldova și Rusiei*, 2017, pct. 24.

95. A *treia* ipoteză examinată de Curte este situația a două entități separatiste înființate în Georgia, și anume Osetia de Sud și Abhazia, mai cu seamă în timpul și după conflictul armat dintre Georgia și Rusia din august 2008, punct culminant într-o lungă serie de tensiuni, provocări și incidente între cele două țări. În observațiile sale, guvernul rus recunoscuse o prezență militară rusă semnificativă după încheierea ostilităților și oferise numeroase indicii pentru întinderea sprijinului economic și financiar pe care Federația Rusă l-a furnizat și continuă să-l furnizeze Osetiei de Sud și Abhaziei. Misiunea de anchetă a Uniunii Europene subliniașe și relația de dependență nu numai din punct de vedere economic și financiar, dar și în termeni militari și politici; informațiile oferite revelau, de asemenea, relația preexistentă de subordonare dintre entitățile separatiste și Rusia, care durase pe toată durata fazei active a ostilităților și după încetarea lor. În raportul său, misiunea de anchetă a Uniunii Europene vorbea despre o „anexare în stare larvară” a Osetiei de Sud și a Abhaziei de către Rusia. Curtea a apreciat că Federația Rusă exercita un control efectiv în Osetia de Sud și Abhazia (precum și într-o „zonă tampon” situată în teritoriul georgian necontestat) pe parcursul perioadei cuprinse între data încetării ostilităților active și cea a retragerii oficiale a trupelor ruse. Chiar după această perioadă, puternica prezență rusă și dependența administrațiilor Osetiei de Sud și Abhaziei față de Rusia, de care depindea supraviețuirea lor (fapt demonstrat în special de acordurile de cooperare și de asistență semnate cu cea din urmă), arătau că existase continuitate în controlul efectiv asupra celor două teritorii. Evenimentele ulterioare încetării focului se aflau, prin urmare, sub jurisdicția Federației Ruse în sensul art. 1 din Convenție [*Georgia împotriva Rusiei (II) (fond)*, 2021, pct. 161-175].

96. Cu privire în special la susținerile de rele tratamente aplicate prizonierilor de război, cu toate că participarea directă a forțelor ruse nu era încă demonstrată în mod clar, Rusia era, de asemenea, răspunzătoare pentru acțiunile forțelor Osetiei de Sud, fără a fi necesar să se ofere dovada „controlului precis” asupra fiecărei acțiuni (*ibidem*, pct. 276). În legătură cu numeroșii resortisanți georgieni care fugiseră de conflict și nu mai aveau posibilitatea de a se întoarce în Osetia de Sud, și aceștia se aflau sub jurisdicția Rusiei. Astfel, faptul că domiciliile lor respective, la care erau împiedicați să ajungă, se situau în regiuni aflate sub „controlul efectiv” al Federației Ruse, cât și faptul că aceasta din urmă exercita un „control efectiv” la frontierele administrative, erau suficiente pentru stabilirea unei legături jurisdicționale în sensul art. 1 (*ibidem*, pct. 293-295).

97. În sfârșit, a *patra* situație examinată de Curte privește răspunderea *Armeniei* pentru actele săvârșite în „Republica Nagorno-Karabah” înființată într-o parte a Azerbaidjanului. În fapt, la momentul dizolvării Uniunii Sovietice în decembrie 1991, Regiunea Autonomă Nagorno-Karabah („RANK”) era o provincie autonomă într-o enclavă a Republicii Sovietice Socialiste Azerbaidjan („RSS Azerbaidjan”). Nu exista o graniță comună între RANK și Republica Sovietică Socialistă Armenia („RSS Armenească”), care erau separate prin teritoriul azer. În 1988, au izbucnit ostilități armate în această regiune. În septembrie 1991 – la puțin timp după ce Azerbaidjanul și-a declarat independența față de Uniunea Sovietică – *Sovietul* RANK a anunțat înființarea „Republicii Nagorno-Karabah” („RNK”), care includea RANK și raionul azer Shahumyan. În urma unui referendum organizat în decembrie 1991 – pe care populația azeră l-a boicotat – și în cadrul căruia 99,9% dintre alegători au votat în favoarea secesiunii „RNK”, aceasta și-a reafirmat independența de Azerbaidjan în ianuarie 1992. După aceea, conflictul a degenerat treptat într-un război. La sfârșitul anului 1993, trupele de origine armeană controlau aproape tot teritoriul fostei RANK și șapte regiuni azere învecinate. În mai 1994, părțile beligerante au semnat un acord de încetare a focului, care este și astăzi în vigoare. Independența autoproclamată a „RNK” nu a fost recunoscută de niciun stat și nicio organizație internațională [*Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015, pct. 12-31; *Sargsian împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 14-28].

98. În cauza *Chiragov și alții împotriva Armeniei* (MC), 2015, reclamantii, kurzi din Azerbaidjan originari din districtul Latchin (care face parte din Azerbaidjan și desparte Nagorno-Karabah de

Armenia), s-au plâns de imposibilitatea de a avea acces la domiciliul și la bunurile lor rămase de când fuseseră obligați să părăsească districtul din cauza conflictului armat dintre cele două țări. În temeiul art. 1 din Convenție, Curtea a ținut seama de numeroase rapoarte și declarații publice – provenind, între altele, de la membri și de la foști membri ai guvernului armean – pentru a concluziona că, prin prezența sa militară și prin furnizarea de echipamente și de consiliere militară, Armenia participase încă de la început și în mod semnificativ la conflictul din Nagorno-Karabah. În opinia Curții, acest sprijin militar rămânea esențial pentru controlul asupra teritoriilor în cauză și, în plus, din faptele cauzei reieșea clar că Armenia acorda „RNK” un substanțial sprijin politic și financiar. În plus, rezidenții din „RNK” erau obligați să primească pașapoarte armene pentru a călători în străinătate. Curtea a concluzionat că Armenia și „RNK” erau puternic integrate practic în toate domeniile importante și că „RNK” și administrația sa supraviețuiau datorită sprijinului militar, politic, financiar și de alt tip pe care îl acorda Armenia, care, prin urmare, exercita un control efectiv asupra Nagorno-Karabah și asupra teritoriilor învecinate. Pretinsele fapte *țineau, prin urmare, de jurisdicția Armeniei* (pct. 169-186).

99. Curtea a ajuns la aceeași concluzie în ceea ce privește jurisdicția Armeniei în următoarele cazuri:

- o comunitate a Martorilor lui Iehova căreia autoritățile din „RNK” îi refuzaseră înregistrarea ca organizație religioasă (*Organizația religioasă creștină a Martorilor lui Iehova din RNK împotriva Armeniei*, 2022, pct. 47-49);
- un resortisant armean condamnat de instanțele din „RNK” pentru refuzul de a efectua serviciul militar obligatoriu în această entitate (*Avanesian împotriva Armeniei*, 2021, pct. 36-37);
- resortisanți armeni maltratați sau decedați în timpul serviciului militar obligatoriu pe teritoriul „RNK” (*Zalian și alții împotriva Armeniei*, 2016, pct. 213-215; *Muradian împotriva Armeniei*, 2016, pct. 123-127; *Mirzoian împotriva Armeniei*, 2019, pct. 56; *Nana Muradian împotriva Armeniei*, 2022, pct. 88-92). În *Mirzoian împotriva Armeniei*, Curtea a reținut cele două temeuri ale jurisdicției – criteriul teritorial și criteriul personal –, victima directă fiind ucisă pe teritoriul controlat de Armenia de un ofițer al armatei armene (*ibidem*, pct. 56), în vreme ce în celelalte cauze citate anterior era suficient doar criteriul teritorial (a se vedea comparația dintre cele două cauze în *Nana Muradian împotriva Armeniei*, pct. 91-92).

b. Jurisdicția statului care suferă o acțiune militară străină (sau nerecunoscută de comunitatea internațională) pe teritoriul său

100. Răspunderea statului contractant „pasiv”, adică cel care suferă o acțiune militară străină din partea altui stat (parte sau nu la Convenție) sau a unui regim local nerecunoscut de comunitatea internațională, urmează o logică diferită de cea a statului „activ”. Curtea nu caută să stabilească dacă statul respectiv are „jurisdicția”, deoarece se prezumă că aceasta este exercitată în mod normal pe teritoriul statului; Curtea pleacă totdeauna de la prezumția că faptele în cauză se află sub jurisdicția statului „pasiv”. În schimb, în circumstanțe excepționale, atunci când acest stat se află în incapacitatea de a-și exercita autoritatea asupra unei părți a teritoriului său, această prezumție poate fi *limitată*. Cu alte cuvinte, există o prezumție de competență, iar Curtea trebuie să stabilească dacă sunt motive rezonabile pentru a infirma această prezumție [*Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, pct. 139].

101. Competența statului pârât poate fi limitată din cauza unei ocupații militare de către forțele armate ale altui stat care controlează efectiv respectivul teritoriu, a unor acte de război sau de rebeliune sau a actelor unui stat străin care sprijină înființarea unui regim nerecunoscut pe teritoriul statului în cauză. Pentru a concluziona existența unei astfel de situații excepționale, Curtea trebuie să examineze, pe de o parte, ansamblul elementelor de fapt obiective de natură să limiteze exercitarea efectivă a autorității unui stat asupra teritoriului său și, pe de altă parte, comportamentul acestuia. Într-adevăr, angajamentele asumate de o parte contractantă în temeiul art. 1 din

Convenției includ, în plus față de obligația de a se abține de la orice ingerință în exercitarea drepturilor și libertăților garantate, obligații pozitive de a lua măsurile adecvate pentru asigurarea respectării acestor drepturi și libertăți pe teritoriul său. Aceste obligații subzistă chiar și în cazul unei limitări privind exercitarea autorității asupra unei părți a teritoriului, așa că statul are obligația de a lua toate măsurile adecvate care rămân în puterea sa [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 312-313; *Sargsian împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 127-129]. Obligația care îi revine statului pârât în temeiul art. 1 din Convenție de a „recun[oaște] oricărei persoane aflate sub jurisdicția [sa] drepturile și libertățile [garantate de Convenție]”, se limita, în mod normal, la obligația pozitivă de a lua măsurile care îi sunt în putere și în conformitate cu dreptul internațional, fie de ordin diplomatic, economic, judiciar sau de alt tip [*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 109; *Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 331].

102. Pe baza principiilor enunțate mai sus, Curtea a recunoscut „jurisdicția” Republicii Moldova în privința încălcărilor comise pe teritoriul transnistrean, în ciuda faptului că statul moldovenesc era împiedicat să exercite un control efectiv asupra acestei părți din teritoriul său [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 322-331; *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 105-106; *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 109-110; *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, pct. 99-100].

Faptul că, în temeiul dreptului internațional, regiunea este recunoscută ca parte a teritoriului Moldovei angajează pentru aceasta o obligație pozitivă, întemeiată pe art. 1 din Convenție, de a folosi toate mijloacele legale și diplomatice de care dispune pentru a continua să garanteze persoanelor care trăiesc în regiune exercitarea drepturilor și libertăților consacrate în Convenție (a se vedea, pentru a reaminti principiile, *Pocasovschi și Mihăilă împotriva Republicii Moldova și Rusiei*, 2018, pct. 43-44).

Se observă că această cauză se referea la o situație specifică. Deținuți în condiții necorespunzătoare dintr-un penitenciar din Moldova s-au plâns că apa și electricitatea fuseseră tăiate de entitatea separatistă. Deși autoritatea municipală care a dispus întreruperea apei, a încălzirii și a electricității era sub controlul acestei entități, spre deosebire de alte cauze, autoritățile din Moldova exercitau un control efectiv asupra penitenciarului în cadrul căruia se petrecuseră pretinsele încălcări, ca și asupra deținuților. Prin urmare, acestea ar fi putut lua măsuri pentru a interveni direct (pct. 46).

103. În cauza *Sargsian împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, un refugiat armean care fusese obligat să-și abandoneze domiciliul situat în regiunea Chahoumian din Azerbaidjan în 1992 în timpul conflictului dintre Armenia și Azerbaidjan în ceea ce privește Nagorno-Karabakh (a se vedea supra) s-a plâns că nu era în măsură să revină în satul său, să aibă acces la bunurile sale rămase acolo și să le utilizeze. Este prima cauză în care i se solicita Curții să se pronunțe asupra unei plângeri îndreptate împotriva unui stat care pierduse controlul asupra unei părți din teritoriul său din cauza războiului și a unei ocupații, dar despre care se susține că este răspunzător pentru refuzarea accesului unei persoane strămutate la bunurile situate într-o regiune rămasă sub controlul său. Curtea a subliniat mai întâi că satul în cauză se afla pe teritoriul internațional recunoscut al Azerbaidjanului și că, prin urmare, se aplica prezumția jurisdicției Azerbaidjanului. Prin urmare, Guvernul Azerbaidjanului avea obligația să demonstreze existența unor circumstanțe excepționale de natură să-i limiteze răspunderea în temeiul art. 1 din Convenție. Pe baza elementelor de fapt prezentate în fața sa, Curtea a reținut că nu se putea determina cu certitudine dacă forțe militare azere fuseseră prezente în sat pe parcursul perioadei care ține de competența sa temporală (adică de la ratificarea Convenției de către Azerbaidjan). Pe de altă parte, a subliniat că niciuna dintre părți nu susținuse că „Republica Nagorno-Karabakh” ar fi avut trupe în sat. Curtea nu a fost convinsă de argumentul Guvernului care afirmă că, prin faptul că satul se situa într-o zonă contestată și că era înconjurat de mine și încercuit de poziții militare, răspunderea Azerbaidjanului din perspectiva Convenției era limitată. Într-adevăr, contrar altor cauze similare, în ceea ce privește Transnistria sau Ciprul de Nord,

teritoriul respectiv nu era ocupat de forțele armate ale unui stat terț. Faptele cauzei *țineau, prin urmare, de jurisdicția Azerbaidjanului* (pct. 132-151).

104. O situație particulară a avut loc în cauza *Assanidzé împotriva Georgiei* (MC), 2004, în care reclamantul a denunțat menținerea sa în arest de către autoritățile Republicii autonome Adjaria, o unitate teritorială autonomă a Georgiei, în pofida grațierii de care beneficiase cu privire la prima sa condamnare și a achitării pronunțate de Curtea Supremă a Georgiei în ceea ce privește cea de-a doua condamnare a sa. Curtea a constatat că Georgia ratificase Convenția cu efect pentru întregul său teritoriu și că niciun alt stat nu exercita în practică controlul global în Adjaria. La ratificarea Convenției, Georgia nu formulase în aplicarea art. 57 din Convenție nicio rezervă specifică privind Adjaria sau dificultățile de a-și exercita jurisdicția asupra acestui teritoriu; de altfel, în orice caz, o astfel de rezervă ar fi fost lipsită de efect, deoarece Convenția nu permite nicio excluziune teritorială, cu excepția cazului prevăzut la art. 56 § 1 din Convenție (teritorii dependente). Prin urmare, faptele denunțate se aflau sub „jurisdicția” Georgiei, în sensul art. 1 din Convenție (pct. 139-143). Curtea s-a plasat în continuare pe terenul „imputabilității” pretinselor încălcări statului georgian. A subliniat că autoritățile centrale făcuseră fără succes toate demersurile procedurale posibile în dreptul intern pentru a obține executarea hotărârii de achitare a reclamantului, că făcuseră uz de mijloace politice pentru a soluționa litigiul și reiteraseră cererea lor de punere în libertate a persoanei în cauză pe lângă autoritățile din Adjaria, de mai multe ori și cu insistență. Prin urmare, faptele denunțate de reclamant erau în mod direct atribuibile autorităților locale din Adjaria. Cu toate acestea, chiar dacă s-ar putea concepe că un stat întâmpină dificultăți în a asigura respectarea drepturilor garantate de Convenție pe întregul său teritoriu, orice stat care a ratificat Convenția este răspunzător pentru evenimentele care au loc în orice loc de pe teritoriul său național. Prin urmare, Curtea a considerat că, în mod exclusiv, *era răspunderea statului Georgia* din perspectiva Convenției (pct. 144-150).

105. În cazul în care un stat contractant se află în imposibilitatea de a-și exercita autoritatea asupra întregului său teritoriu în urma unei situații constrângătoare de fapt, acesta stat nu încetează astfel să-și exercite jurisdicția în sensul art. 1 din Convenție asupra acelei părți de teritoriu care temporar se află în afara controlului său [*Sargsian împotriva Azerbaidjanului* (MC), 2015, pct. 130]. O astfel de situație efectivă are totuși ca efect reducerea aplicabilității acestei jurisdicții, în sensul că angajamentul asumat de statul contractant în temeiul art. 1 trebuie să fie examinat de Curte doar în lumina obligațiilor pozitive ale statului în raport cu persoanele care se află pe teritoriul său. Statul în cauză trebuie, cu toate mijloacele legale și diplomatice de care dispune față de țările terțe și organizațiile internaționale, să încerce să continue să garanteze exercitarea drepturilor și libertăților enunțate în Convenție. Cu toate că nu este de competența Curții să indice care sunt cele mai eficiente măsuri pe care autoritățile trebuie să le ia pentru a-și îndeplini obligațiile, aceasta trebuie totuși să se asigure că măsurile efectiv luate erau adecvate și suficiente în speță. Confruntată cu o omisiune parțială sau totală, sarcina Curții este de a stabili în ce măsură un efort minim ar fi trebuit întreprins atunci când acest lucru era încă posibil. O astfel de sarcină este cu atât mai necesară, de exemplu, în cazul unei pretinse încălcări a unor drepturi absolute precum cele garantate de art. 2 și art. 3 din Convenție [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 333-334].

106. Pe baza jurisprudenței existente, pot fi identificate *șase obligații pozitive* fundamentale ale statului „pasiv” și anume:

a) Trei obligații generale

- i. să-și afirme și să-și reafirme suveranitatea pe teritoriul în litigiu [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 339-341 și 343; *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 108];
- ii. să se abțină de la orice sprijin pentru regimul nerecunoscut de comunitatea internațională [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 345];
- iii. să acționeze în scopul restabilirii controlului asupra teritoriului în litigiu (*ibidem*, pct. 341-344; *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 108)

b) Trei obligații speciale, cu privire la reclamanții individuali

- i. să încerce să rezolve situația reclamanților prin mijloace politice și diplomatice [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 346-347; *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 109];
- ii. să încerce să rezolve situația reclamanților prin mijloace practice și tehnice corespunzătoare [*Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012, pct. 147];
- iii. să ia măsuri corespunzătoare de ordin judiciar pentru a garanta drepturile reclamanților [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 346-347; *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 110].

107. De altfel, Curtea a considerat că eforturile statului „pasiv” vizat în cele șase direcții citate anterior trebuiau să fie constante și permanente [*Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2004, pct. 348-352; *Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, 2011, pct. 111; *Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2012 pct. 148]. Cu toate acestea, întrebarea dacă statul vizat și-a îndeplinit obligațiile pozitive așa cum sunt definite de jurisprudența Curții ține de fondul cauzei și nu de art. 1 din Convenție.

II. Delegarea puterilor statului sau exercitarea lor împreună cu alte state

108. Faptul că un stat contractant execută o decizie sau un ordin emis de autoritatea unui stat străin nu este suficient în sine pentru a-l exonera de obligațiile asumate în temeiul Convenției [*Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), pct. 143].

109. Numai faptul că un stat își exercită dreptul de vot în cadrul unei entități inter-statale nu este suficient ca persoanele afectate de actele acestei entități să fie considerate ca aflându-se sub jurisdicția acestui stat, în sensul art. 1 din Convenție. Prima cauză în care Comisia a trebuit să examineze acest gen de situație a fost cauza *Hess împotriva Regatului Unit* (decizia Comisiei), 1975. Rudolf Hess, fostul șef al cancelariei Partidului Național Socialist german, condamnat la închisoare pe viață de Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg, era deținut la Penitenciarul aliaților din Spandau, la Berlin. Acest penitenciar era administrat împreună de cele patru puteri ocupante (Regatul Unit, Statele Unite, Franța și Uniunea Sovietică), iar toate deciziile privind această administrație nu puteau fi luate decât printr-o decizie unanimă a reprezentanților celor patru state. Regatul Unit acționa, prin urmare, ca partener, împărțind autoritatea și răspunderea cu celelalte trei puteri. Comisia a apreciat că această autoritate comună nu putea fi împărțită în patru jurisdicții separate și că, prin urmare, participarea Regatului Unit la administrarea penitenciarului nu era un aspect aflat sub jurisdicția acestui stat. Cererea a fost declarată incompatibilă *ratione personae* cu Convenția.

A. Imputabilitatea pretensei încălcări a Uniunii Europene: prezumția *Bosphorus* sau principiul protecției echivalente

110. În hotărârea *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), 2005, privind aplicarea, în statul pârât, a regulamentului UE adoptat pe baza unei rezoluții a Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite (CSONU), Curtea a elaborat un dispozitiv jurisprudențial nuanțat care poate fi rezumat astfel:

- Statele rămân răspunzătoare în temeiul Convenției cu privire la măsurile pe care le iau pentru aplicarea obligațiilor juridice internaționale, inclusiv atunci când aceste obligații decurg din apartenența lor la o organizație internațională cărei i-au transferat o parte din suveranitate.
- Cu toate acestea, o măsură luată în executarea unor astfel de obligații trebuie să fie considerată justificată de vreme ce organizația în cauză acordă drepturilor fundamentale o protecție cel puțin echivalentă – adică să fie comparabilă – celei asigurate de Convenție.
- Cu toate acestea, această justificare dispare în două ipoteze:
 - atunci când actele în litigiu nu țin strict de obligațiile juridice internaționale ale statului pârât, în special atunci când a exercitat o putere de apreciere, precum și
 - atunci când protecția drepturilor în cauză, garantate de Convenție, prezintă o vădită insuficiență.

111. În cauza *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2012, guvernul belgian a revendicat beneficiul prezumției *Bosphorus* cu motivarea că, prin returnarea reclamantului în Grecia, nu făcuse altceva decât să acționeze conform Regulamentului „Dublin II”. Curtea a răspuns că, prin clauza numită „de suveranitate” de la art. 3 alin. (2) din regulament, același guvern dispusese de o competență de apreciere care i-ar fi permis să nu returneze persoana în cauză și astfel să respecte Convenția. În consecință, prezumția nu a fost aplicată (pct. 339-340).

B. Presupusa încălcare imputabilă ONU

112. În privința ONU, trebuie deosebite două ipoteze:

1. operațiunile militare internaționale;
2. sancțiunile internaționale hotărâte de CSONU.

1. Operațiuni militare internaționale

113. În ceea ce privește pretensele încălcări ale drepturilor omului în cadrul operațiunilor militare internaționale, Curtea a căutat, în special, să stabilească entitatea răspunzătoare de operațiunea sau de acțiunea militară în cauză, adică entitatea cu autoritatea și puterea de control finale.

114. În cauza *Behrami și Behrami împotriva Franței și Saramati împotriva Franței, Germaniei și Norvegiei* (dec.) (MC), 2007, persoanele în cauză fuseseră victimele unor lovituri aeriene și, respectiv, ale unei privări de libertate în cadrul operațiunilor militare ale NATO pe teritoriul Iugoslaviei în 1999. O rezoluție a CSONU prevedea stabilirea unei prezențe de securitate (KFOR) de către „statele membre și organizațiile internaționale competente”, „sub egida Organizația Națiunilor Unite”, cu o „participare semnificativă a NATO”, dar „sub comandă și control unificate”. Această rezoluție prevedea și stabilirea, sub egida ONU, a unei administrații interimare pentru Kosovo (UNMIK).

115. În decizia sa, Curtea a examinat dacă faptele în cauză puteau fi atribuite ONU. S-a referit la delegarea de către CSONU a competențelor sale în baza Capitolului VII din Carta ONU, elementul decisiv fiind, în acest caz, problema de a stabili dacă CSONU își menține „autoritatea și controlul globale” asupra forțelor armate. Aplicând acest criteriu, Curtea a statuat că CSONU își păstrase într-adevăr „autoritatea și controlul finale”. Stabilind că faptele și omisiunile UNMIK și ale KFOR puteau fi atribuite ONU, Curtea a declarat cererile incompatibile *ratione personae* cu Convenția.

116. Cauza *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, se referea la decesul a șase irakieni uciși sau răniți mortal de soldați britanici la invadarea Irakului, atunci când Regatul Unit avea statutul de putere ocupantă. Curtea a procedat la o analiză clasică în temeiul art. 1 din Convenție pentru a stabili dacă victimele se aflau sub „jurisdicția” Regatului Unit. A constatat că, la acel moment, Regatul Unit își asuma în Irak (împreună cu Statele Unite) anumite prerogative de putere publică ce aparțin în mod normal unui stat suveran. În aceste circumstanțe excepționale, exista o „relație judiciară” între Regatul Unit și persoanele ucise. Cu privire la CSONU, acesta doar recunoscuse rolul și statutul puterilor ocupante în Irak.

117. În hotărârea *Al-Jedda împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pronunțată în aceeași zi cu hotărârea *Al-Skeini și alții*, Curtea s-a pronunțat asupra cererii unui civil irakian, încarcerat timp de peste trei ani într-o tabără de detenție administrată de forțele britanice în Irak. Guvernul pârât susținea că această încarcerare se putea imputa ONU și nu Regatului Unit. Curtea a respins acest argument. A subliniat că nicio rezoluție a CSONU nu prevedea modul în care ar fi trebuit repartizate puterile în Irak sub regimul de ocupație. Unicul rol care îi revenea ONU era în domeniile ajutorului umanitar, al sprijinului pentru reconstrucție etc., dar nu în materie de securitate. Însă, deoarece CSONU nu exercita nici controlul efectiv și nici autoritatea și controlul finale asupra acțiunilor și omisiunilor soldaților forței multinaționale, încarcerarea reclamantului nu i se putea imputa ONU.

118. Al doilea argument al Regatului Unit în această cauză a fost să susțină că Rezoluția 1546 a CSONU îl obliga să recurgă la încarcerarea în Irak și că, ca efect al art. 103 din Carta ONU, obligațiile enunțate în această rezoluție primau asupra celor care îi revin în temeiul Convenției. Totuși, Curtea a subliniat că ONU nu fusese creată cu unicul scop de menținere a păcii și a siguranței internaționale, ci și pentru a „realiza cooperarea internațională [...] dezvoltând și încurajând respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale”. Or, paragraful al doilea al art. 24 din Cartă impune CSONU să acționeze conform scopurilor și principiilor Națiunilor Unite. Curtea a concluzionat că, atunci când

trebuie interpretată o rezoluție a CSONU, trebuie pornit de la prezumția potrivit căreia acesta nu avea intenția de a impune statelor membre o obligație care ar contraveni principiilor fundamentale în materie de apărare a drepturilor omului. În caz de ambiguitate în textul unei rezoluții a CSONU, Curtea trebuie, prin urmare, să rețină interpretarea care corespunde mai bine cerințelor Convenției și care permite a se evita orice conflict de obligații.

119. Pe de altă parte, Curtea a confirmat recent principiile din hotărârea *Al-Jedda* în hotărârea *Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, privind capturarea unui resortisant irakian de către forțele armate ale Regatului Unit și detenția sa într-o tabără în cursul ostilităților din 2003. A reprezentat prima cauză în care un stat pârât invoca dreptul internațional pentru a cere Curții să se pronunțe cu privire la inaplicabilitatea obligațiilor sale ce decurg din art. 5 din Convenție sau, în caz contrar, să le interpreteze în lumina competențelor privind detenția conferite de dreptul internațional umanitar. Curtea s-a pronunțat, în unanimitate, că victima se afla sub jurisdicția Regatului Unit și nu a Statelor Unite, așa cum susținea Guvernul Regatului Unit. Curtea a respins teza acestuia din urmă negând aplicarea oricărei jurisdicții în faza ostilităților active în contextul unui conflict armat internațional, când agenții statului contractant acționează pe un teritoriu pe care acesta nu este puterea ocupantă și când comportamentul statului contractant este reglementat mai degrabă de prevederile dreptului internațional umanitar. Curtea consideră că o astfel de concluzie ar fi contrară jurisprudenței sale anterioare. A considerat și că, chiar după trecerea localității respective de sub puterea Regatului Unit sub aceea a Statelor Unite, primul păstrase autoritatea și controlul asupra tuturor aspectelor din capetele de cerere invocate de reclamant.

2. Sancțiuni internaționale hotărâte de Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite

120. Problema sancțiunilor hotărâte de CSONU a fost abordată în cauza *Nada împotriva Elveției* (MC), 2012, care privea interdicția ca reclamantul să tranziteze teritoriul elvețian, calea unică prin care putea ieși din îngusta enclava italiană în care locuia. Această restricție i-a fost impusă de autoritățile din Elveția în executarea rezoluțiilor adoptate de CSONU în cadrul combaterii terorismului (mai cu seamă talibanii și Al-Qaida). Curtea a recunoscut mai întâi admisibilitatea cererii *ratione personae*: cu toate că este vorba despre aplicarea unei rezoluții a CSONU, actele contestate fuseseră întreprinse de autoritățile din Elveția. Cu privire la fondul cauzei, Curtea a observat că termenii rezoluției erau clari și expliciti, impunând Elveției obligația de a introduce măsuri susceptibile să reprezinte o atingere adusă drepturilor omului. Curtea a dedus că fusese răsturnată prezumția potrivit căreia o rezoluție a CSONU nu putea să fie interpretată în sensul că impune statelor membre o obligație care ar contraveni principiilor fundamentale în materie de apărare a drepturilor omului. De altfel, Curtea nu a contestat forța de constrângere a rezoluției CSONU. Cu toate acestea, Curtea a constatat că Elveția se bucura de o latitudine – cu siguranță restrânsă, dar totuși reală – în aplicarea rezoluțiilor (a se vedea, în special, pct. 179 din hotărâre). În aceste circumstanțe, statul nu mai putea să se ascundă în spatele naturii constrângătoare a rezoluțiilor; dimpotrivă, ar fi trebuit să convingă Curtea că luase – sau cel puțin încercase să ia – „toate măsurile previzibile în vederea adaptării regimului sancțiunilor la situația individuală a reclamantului” (pct. 196).

121. Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției* (MC), 2016. Reclamantii erau un resortisant irakian responsabil cu finanțele serviciilor secrete irakiene sub regimul lui Saddam Hussein și o întreprindere aflată în posesia sa. Întrucât reclamantii au fost înregistrați pe listele de sancțiuni anexate la Rezoluția 1483 (2003) a CSONU privind Irakul, activele lor din Elveția au fost înghețate și au făcut obiectul unei proceduri de confiscare. Tribunalul Federal elvețian s-a limitat la a verifica dacă numele reclamantilor figurau efectiv pe listele întocmite de Comitetul de Sancțiuni și dacă posesiunile în cauză se aflau în proprietatea lor. În schimb, a refuzat să examineze afirmațiile acestora privind compatibilitatea procedurii de confiscare a bunurilor lor cu garanțiile fundamentale ale unui proces echitabil

consacrate de Convenție. Tribunalul federal a invocat prioritatea absolută a obligațiilor care decurg din Carta Națiunilor Unite și a deciziilor luate de CSONU conform Cartei asupra oricărei alte norme din dreptul internațional, caracterul foarte precis și detaliat al obligațiilor impuse statelor prin rezoluție nelăsându-le acestora nicio libertate. Curtea a apreciat că astfel de rezoluții trebuie interpretate întotdeauna pornind de la prezumția (care poate fi combătută) potrivit căreia CSONU nu are intenția de a impune statelor o obligație care ar contraveni principiilor fundamentale în materie de apărare a drepturilor omului. Prin urmare, atunci când nu conține o formulă clară și explicită care să excludă sau să limiteze respectarea drepturilor omului în cadrul aplicării sancțiunilor, rezoluția trebuie întotdeauna să fie înțeleasă ca autorizând instanțele naționale să efectueze un control suficient pentru a permite evitarea arbitrarului. Prin urmare, în această măsură, Elveția rămâne răspunzătoare pentru o eventuală încălcare a dreptului la un proces echitabil.

C. Imputabilitatea pretensei încălcări altor organizații internaționale

122. Cu privire la alte organizații internaționale, Curtea a urmat întotdeauna un demers specific care distinge două cazuri diferite.

123. Atunci când reclamantul denunță o *lacună structurală* a mecanismului intern al organizației internaționale vizate, Curtea aplică în fapt logica *Bosphorus* și verifică dacă statele, în momentul când au transferat o parte din puterile lor suverane acestei organizații internaționale, au vegheat ca aceste drepturi garantate de Convenție să primească o protecție echivalentă celei din Convenție [*Gasparini împotriva Italiei și Belgiei* (dec.), 2009; *Rambus Inc. împotriva Germaniei* (dec.), 2009; *Klausecker împotriva Germaniei* (dec.), 2015].

124. În schimb, atunci când reclamantul se plânge nu de o lacună structurală a mecanismului intern al organizației internaționale în cauză, ci de o *decizie specială* luată în cadrul acesteia, cererea este incompatibilă *ratione personae* cu dispozițiile Convenției [*Boivin împotriva a 34 state membre ale Consiliului Europei* (dec.), 2008; *Connolly împotriva a 15 state membre ale Uniunii Europene* (dec.), 2008; *Beygo împotriva a 46 state membre ale Consiliului Europei* (dec.), 2009; *López Cifuentes împotriva Spaniei* (dec.), 2009]. Simplul fapt că statul pârât, conform normelor procedurale relevante ale organizației în cauză, a prezentat observații în cadrul cauzei care a dat naștere deciziei în litigiu nu angajează, ca atare, răspunderea acestui stat în temeiul Convenției [*Konkurrenten.no AS împotriva Norvegiei* (dec.), 2019 pct. 41].

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt „definitive” în sensul art. 44 din Convenție, la data acestei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 § 2 din Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43.”. În cazul în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte), și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri. Unele decizii ale Comisiei nu apar în baza de date HUDOC și sunt disponibile numai în format tipărit, în volumul corespunzător al Anuarului Convenției europene a drepturilor omului.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unora dintre cele mai importante cauze ale Curții, în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență în format electronic, prezentate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru o cauză citată sunt accesibile în fila „Versiuni lingvistice” din baza de date *HUDOC*, care apare atunci când este activat hiperlinkul cauzei vizate.

—A—

A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord, nr. 55798/16 și alte patru, 5 aprilie 2022
Aarrass împotriva Belgiei (dec.), nr. 16371/18, 7 septembrie 2021
Abdul Wahab Khan împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 11987/11, 28 ianuarie 2014
Andreou împotriva Turciei (dec.), nr. 45653/99, 3 iunie 2008
Al-Dulimi și Montana Management Inc. împotriva Elveției (MC), nr. 5809/08, CEDO 2016
Aliieva și Aliiev împotriva Azerbaidjanului, nr. 35587/08, 31 iulie 2014
Al-Jedda împotriva Regatului Unit (MC), nr. 27021/08, CEDO 2011
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 61498/08, 30 iunie 2009
Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 55721/07, CEDO 2011
Apcov împotriva Republicii Moldova și Rusiei, nr. 13463/07, 30 mai 2017
Assanidzé împotriva Georgiei (MC), nr. 71503/01, CEDO 2004-II
Avanesian împotriva Armeniei, nr. 12999/15, 20 iulie 2021

—B—

Bakanova împotriva Lituaniei, nr. 11167/12, 31 mai 2016
Banković și alții împotriva Belgiei și altora (MC), nr. 52207/99, CEDO 2011-XII
Behrami și Behrami împotriva Franței și Saramati împotriva Franței, Germaniei și Norvegiei (dec.)
(MC), nr. 71412/01 și 78166/01, 2 mai 2007
Bekoieva și alții împotriva Georgiei, nr. 48347/08 și altele trei, 5 octombrie 2021
Beygo împotriva a 46 state membre ale Consiliului Europei (dec.), nr. 36099/06, 16 iunie 2009
Boivin împotriva a 34 state membre ale Consiliului Europei (dec.), nr. 73250/01, CEDO 2008
Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei (MC), nr. 45036/98, CEDO
2005-VI
Brandão Freitas Lobato împotriva Portugaliei (dec.), nr. 14296/14, 11 martie 2021

—C—

Carter împotriva Rusiei, nr. 20914/07, 21 septembrie 2021
Catan și alții împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 43370/04 și altele două, CEDHO 2012
Chagos Islanders împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 35622/04, 11 decembrie 2012
Chiragov și alții împotriva Armeniei (MC), nr. 13216/05, CEDO 2015
Cipru împotriva Turciei, nr. 6780/74 și 6950/75, decizia Comisiei din 26 mai 1975, Decizii și rapoarte
2
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV
Connolly împotriva a 15 state membre ale Uniunii Europene (dec.), nr. 73274/01, 9 decembrie 2008
Cummins împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 27306/05, 13 decembrie 2005

—D—

Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei, 26 iunie 1992, seria A nr. 240

—G—

Gasparini împotriva Italiei și Belgiei (dec.), nr. 10750/03, 12 mai 2009
Gentilhomme, Schaff-Benhadji și Zerouki împotriva Franței, nr. 48205/99 și altele două, 14 mai 2002

Georgia împotriva Rusiei (fond), nr. 38263/08, 21 ianuarie 2021
Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei (MC), nr. 36925/07, 29 ianuarie 2019

—H—

Hanan împotriva Germaniei (MC), nr. 4871/16, 16 februarie 2021
Hassan împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29750/09, CEDO 2014
Hess împotriva Regatului Unit, nr. 6231/73, decizia Comisiei din 28 mai 1975, Decizii și rapoarte 2
Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012

—I—

Ilașcu și alții împotriva Moldovei și Rusiei (MC), nr. 48787/99, CEDO 2004-VII
Isaak împotriva Turciei (dec.), nr. 44587/98, 28 septembrie 2006
Issa și alții împotriva Turciei, nr. 31821/96, 16 noiembrie 2004
Ivanțoc și alții împotriva Moldovei și Rusiei, nr. 23687/05, 15 noiembrie 2011

—J—

Jaloud împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 47708/08, CEDO 2014

—K—

Klausecker împotriva Germaniei (dec.), nr. 415/07, 6 ianuarie 2015
Konkurrenten.no AS împotriva Norvegiei (dec.), nr. 47341/15, 5 noiembrie 2019

—L—

Loizidou împotriva Turciei (excepții preliminare), 23 martie 1995, seria A, nr. 310
Loizidou împotriva Turciei (fond), 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI
López Cifuentes împotriva Spaniei (dec.), nr. 18754/06, 7 iulie 2009

—M—

M.N. și alții împotriva Belgiei, nr. 3599/18, 5 mai 2020
M. împotriva Danemarcei, nr. 17392/90, decizia Comisiei din 14 octombrie 1992, Decizii și rapoarte 73
M.A. și alții împotriva Lituaniei, nr. 59793/17, 11 decembrie 2018
M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), nr. 30696/09, CEDO 2011
Makuchian și Minasian împotriva Azerbaidjanului și Ungariei, nr. 17247/13, 26 mai 2020
Marković și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 1398/03, 12 iunie 2003
Marković și alții împotriva Italiei (MC), nr. 1398/03, 14 decembrie 2006
Medvediev și alții împotriva Franței (MC), nr. 3394/03, CEDO 2010
Mirzoian împotriva Armeniei, nr. 57129/10, 23 mai 2019
Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 11138/10, CEDO 2016
Muradian împotriva Armeniei, nr. 11275/07, 24 noiembrie 2016

—N—

N.D. și N.T. împotriva Spaniei (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, 13 februarie 2020
Nada împotriva Elveției (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012
*Nana Muradian împotriva Armeniei**, nr. 69517/11, 5 aprilie 2022

—O—

O’Loughlin și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 23274/04, 25 august 2005
Öcalan împotriva Turciei (MC), nr. 46221/99, CEDO 2005-IV
*Organizația religioasă creștină a Martorilor lui Iehova din RNK împotriva Armeniei**, nr. 41817/10,
22 martie 2022

—P—

Pad și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 60167/00, 28 iunie 2007
Pocasovschi și Mihăilă împotriva Republicii Moldova și Rusiei, nr. 1089/09, 29 mai 2018

—Q—

Quark Fishing Ltd împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 15305/06, CEDO 2006-XIV

—R—

Rambus Inc. împotriva Germaniei (dec.), nr. 40382/04, 16 iunie 2009
Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei, nr. 25965/04, CEDO 2010
Razvozaiev împotriva Rusiei și Ucrainei și Udaltșov împotriva și Rusiei, nr. 75734/12 și altele două, 19
noiembrie 2019
Romeo Castaño împotriva Belgiei, nr. 8351/17, 9 iulie 2019

—S—

Sargsian împotriva Azerbaidjanului (MC), nr. 40167/06, CEDO 2015
Șavlohova și alții împotriva Georgiei (dec.), nr. 45431/08 și altele patru, 5 octombrie 2021
Solomou și alții împotriva Turciei, nr. 36832/97, 24 iunie 2008
Stephens împotriva Maltei (nr. 1), nr. 11956/07, 21 aprilie 2009

—U—

Ucraina împotriva Rusiei (Crimeea) (MC) (dec.), nr. 20958/14 și 38334/18, 14 ianuarie 2021

—V—

Vasiliciuc împotriva Republicii Moldova, nr. 15944/11, 2 mai 2017
Veronica Ciobanu împotriva Republicii Moldova, nr. 69829/11, 9 februarie 2021

—W—

W. împotriva Irlandei, nr. 9360/81, decizia Comisiei din 28 februarie 1983, Decizii și rapoarte 32
W. împotriva Regatului Unit, nr. 9348/81, decizia Comisiei din 28 februarie 1983, Decizii și rapoarte 32

—X—

X. împotriva Germaniei, nr. 1611/62, decizia Comisiei din 25 septembrie 1965, Anuar 8
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7547/76, decizia Comisiei din 15 decembrie 1977, Decizii și rapoarte 12
X. și Y. împotriva Elveției, nr. 7289/75, decizia Comisiei din 14 iulie 1977, Decizii și rapoarte 9

—X—

Zalian și alții împotriva Armeniei, nr. 36894/04 și 3521/07, 17 martie 2016